

De positie van de social worker

Een internationaal georiënteerd onderzoek naar de positie van de
social worker in de transitie van verzorgingsstaat naar
participatiemaatschappij

Onderzoeksgroep
Astrid Jansen
Megghane Heersink
Noortje van Venrooij
Colin Weeink

Opdrachtgevers
Namens Movisie
Thea Meinema

Namens de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Paulien Taken
Carolien Terhorst

Projectbegeleider
Carinda Jansen

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van ons internationaal georiënteerde onderzoek naar positieversterkende werkzame factoren voor de social worker in Nederland. Dit innovatieve onderzoek is in de eerste helft van 2014 uitgevoerd in opdracht van kennisinstituut Movisie en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. De aanleiding tot dit onderzoek is de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij welke in Nederland gaande is. De rol en mogelijk ook de taak van de social worker zal hierdoor aan verandering onderhevig zijn. Met deze gedachte zijn wij op zoek gegaan naar positieversterkende werkzame factoren in andere Europese landen welke mogelijk ook de positie van de social worker in Nederland kunnen versterken. Het uitgangspunt is hierbij niet geweest om factoren te vinden welke probleemloos één op één naar de Nederlandse situatie gekopieerd kunnen worden, maar vooral het aanleveren van discussiemateriaal om in Nederland de discussie over de positie van de social worker nieuw leven in te blazen. In de basis was het een verkennend onderzoek. De onderzoeksresultaten bieden dan ook vooral een goede basis voor discussie en vervolgonderzoek naar elk van de in dit verslag beschreven positieversterkende factoren.

Graag willen wij hier onze opdrachtgevers Thea Meinema van Movisie en Carolien Terhorst en Paulien Taken van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen bedanken voor de mogelijkheid tot uitvoering van dit onderzoek en de ruimte die wij gekregen hebben onze eigen invulling hieraan te geven. Ook willen wij onze dankbaarheid uiten naar onze projectbegeleider Carinda Jansen die met haar vakkundige inzet ons in staat heeft gesteld het onderzoek naar een hoger plan te tillen.

Tevens willen wij alle informanten, aanwezigen tijdens onze expertmeeting en anderen die ons tijdens ons onderzoek hebben ondersteund bedanken. Zij waren bereid tijd vrij te maken in hun agenda's om hun kennis en ervaringen vanuit hun professie met ons te delen. Mary Baginsky, Wilma Boer, Sjanny Bongers, Lynn Braeckman, Tania Deketelaere, Joris van Halder, Bram Hendriks, Mayli den Hollander, Silas Kapel- de Munck, Dyan Kregting, Gitte van Lieverloo, Niina Manninen, Mervi Nyman, May Salmenkangas, Steven Shardlow, Liesbeth Ulijn, Nicole Vanhoucke en Christl Willems.

Wij hopen dat u aan het lezen van dit rapport net zoveel plezier beleeft als wij aan het samenstellen hiervan.

Astrid Jansen,
Megghane Heersink,
Noortje van Venrooij,
Colin Weeink

Studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Hogeschool Arnhem en Nijmegen

Nijmegen, 5 juni 2014

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	1
2 Onderzoeksopzet	3
2.1 Probleem-, doel- en vraagstelling.....	3
2.2 Doel van het onderzoek	3
2.3 Type onderzoek.....	3
2.4 Instrumenten.....	4
2.4.1 Literatuurstudie.....	4
2.4.2 Interviews.....	5
2.4.3 Expertmeeting.....	6
2.5 Bruikbaar, validiteit en betrouwbaarheid	6
2.6 Projectorganisaties	7
3 Analyse.....	8
3.1 De positie van de social worker.....	8
3.2 Welfare triangle.....	9
3.2.1 Ideologische stromingen	9
3.2.2 De toepassingsvorm van de verzorgingsstaat	11
3.2.3 Wat werkt?	14
3.3 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen.....	16
3.3.1 Beroepsregistratie	16
3.3.2 Beroepsvereniging.....	18
3.3.3 Wat werkt?	20
3.4 Beroepscode	22
3.4.1 De beroepscode in de praktijk.....	22
3.4.2 Wat werkt?	24
3.5 Taken & bevoegdheden.....	25
3.5.1 Verschillen en overlappen in taken en bevoegdheden	25
3.5.2 Wat werkt?	28
3.6 Opleidingsniveau	29
3.6.1 Diversiteit in opleidingssystemen	29
3.6.2 Wat werkt?	32

4 Conclusie	33
4.1 Welfare triangle.....	33
4.2 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen.....	34
4.3 Beroepscode	34
4.4 Taken & bevoegdheden.....	35
4.5 Opleidingsniveau	36
4.6 Resumé.....	36
4.7 Overzichtsschema.....	37
5 Discussie.....	38
6 Aanbevelingen	39
6.1 Welfare triangle.....	39
6.2 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen.....	39
6.3 Beroepscode	40
6.4 Taken & bevoegdheden.....	40
6.5 Opleidingsniveau	41
7 Literatuurlijst	42
8 Bijlagen.....	45
Bijlage 1: Lijst geïnterviewden.....	45
Bijlage 2: Topiclijst.....	46
Bijlage 3: Aanvullende citaten	47
Bijlage 4: Expertmeeting.....	49

1 Inleiding

“Het wordt tijd, dat de deuren ontsloten worden, de ramen weer opengaan en dat we het buiten weer ‘binnen’ toelaten.” (Reverda, 2012)

De social worker¹ beweegt zich al sinds jaar en dag in het krachtenveld tussen de overheid, markt en burgers, de zogenaamde welfare triangle (Horst, 2009). Het sociaal werk wordt over de hele wereld uitgevoerd, meebewegend in de dynamiek van maatschappelijke ontwikkelingen. Deze flexibiliteit is niet alleen kenmerkend, maar juist ook één van de krachten van de social worker.

Sinds de jaren '90 vindt er in een aantal landen op de wereld, waaronder de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk, België, Duitsland en Nederland, een ideologische verschuiving plaats. Met de opkomst van de Third Way ideologie is de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij ingezet. Deze ideologie gaat uit van het marktmechanisme, individualisme, gelijkwaardigheid in kansen, bescherming van de kwetsbaren, vrijheid als autonomie, geen rechten zonder verantwoordelijkheden en zo min mogelijk inmenging van de overheid (Horst, 2009). Voordat deze verschuiving plaatsvond was Nederland een verzorgingsstaat waarin de verantwoordelijkheid voor zorg en welzijn van de burgers bij de overheid lag. De verzorgingsstaat werd te duur om te kunnen voortzetten en vroeg om veranderingen. Ofwel de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij. Nu wordt er meer dan voorheen waarde gehecht aan de marktwerking in zorg en welzijn en de rol van de overheid wordt kleiner (Horst, 2009). Om kosten te besparen wordt er een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de burgers. Zij dienen zorg te dragen voor zichzelf, het eigen gedrag en de leef- en werkomstandigheden, maar ook voor elkaar (Ewijk, 2010). Er is een verandering in rolverdeling doordat veel taken van de staat naar de burgers worden overgedragen.

De burgers krijgen dus een andere rol en andere taken, ze worden voor een groot gedeelte zelf verantwoordelijk voor het uitvoeren en vormgeven van zorg en welzijn. Maar hoe zit het met de rol en taken van de social worker in de Nederlandse participatie maatschappij? Wordt er door deze veranderingen nu een andere professionele houding van hen verwacht? Vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) wordt van de social worker verwacht dat zij² als generalist te werk gaat (Scholte, Sprinkhuizen, & Zuithof, 2012, p. 30). Dit houdt in dat de social worker zich op verschillende gebieden moet kunnen bewegen, iemand die breed inzetbaar is en van veel zaken basiskennis heeft. Anderzijds wordt de social worker gevraagd zich te specialiseren, hierbij te denken aan de uitstroomprofielen Jeugdzorg en GGZ-agoog. Studenten van hogescholen kunnen er in toenemende mate voor kiezen zich via deze uitstroomprofielen te specialiseren in bijvoorbeeld Jeugdzorg of GGZ.

Uit verschillende hoeken en landen klinken geluiden dat de positie van de social worker onduidelijk is. Volgens dr. Mark Garavan (persoonlijke mededeling, 20 maart 2014) uit Ierland hebben de social workers geen vertrouwen meer in de politiek en zijn zij tevens op zoek naar hun beroepsidentiteit. De social worker dreigt in de marge te verdwijnen.

¹ Er is gekozen voor de term 'social worker' omdat van de huidige maatschappelijk werkers wordt verwacht dat zij generalistisch te werk gaan. Nederlands maatschappelijk werk beweegt zich tijdens de transitie naar de participatiemaatschappij steeds meer naar het internationale 'social work' toe

² Er is in de tekst gekozen voor de vrouwelijke vorm gekozen, waar *zij* staat kan ook *hij* gelezen worden

Professioneel social work is onderdeel van de sociale infrastructuur en daarmee een belangrijk instrument in de uitvoering van het sociaal beleid van de overheid en institutionele autoriteiten. Social workers kunnen op veel probleemgebieden worden ingezet door zowel de overheid als instituties (Blok, 2012). Op dit moment ligt er op de social worker een zware druk om te balanceren tussen generalisatie en specialisatie. Als gevolg van de economische crisis en het neoliberale beleid staan de legitimatie en bekostiging van sociaal werk op de tocht (Schilder, 2013). Er gaat meer tijd verloren aan administratieve en bureaucratische processen dan dat er ondersteuning aan cliënten wordt geboden. Juist hier hoort de kern van het sociaal werk tot zijn recht te komen. Het is in deze tijd van transities de kern van het sociaal werk om nieuwe en creatieve verbindingen en oplossingen te zoeken en te creëren. Een teveel aan bureaucratische processen, protocollen leidt tot angstige professionals die zich in hun handelen hierachter verschansen (Scholte & Sprinkhuizen, 2012).

Social workers staan onder druk om vooral te kiezen voor handelen gericht op resultaat. Hierdoor is er minder ruimte om stil te staan bij de vraag wat juist is en minder uitnodiging om zelf na te denken over het eigen oordeel en over de morele principes van het handelen (Croessen, 2005). De professionele autonomie van de social worker wordt ingeperkt, terwijl het beroep juist vraagt om extra handelingsruimte. Dit gegeven maakt dat het voor de social worker steeds lastiger wordt om een eenduidige, helder omliggende beroepsidentiteit te construeren (Schilder, 2013). Op het moment dat de social workers geen positie innemen verliezen zij draagvlak om hun werkzaamheden op de juiste manier uit te kunnen voeren. Om deze positie van de social worker te versterken is handelingsruimte nodig. Deze handelingsruimte vraagt om draagvlak bij gemeenten, financiers, management en samenwerkingspartners. Dit wordt niet alleen gesignaleerd door de social workers en sociologen, maar ook door kennisbank Movisie, het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) en opleidingsinstituut de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Allen zijn op zoek naar inspiratie om de discussie rondom de positie van de social worker op gang te houden, of te brengen. Het is deze discussie die ervoor kan zorgen dat de social worker een stevige positie krijgt binnen de participatiemaatschappij.

Nederland is één van de laatste landen in Europa welke de transitie naar de participatiemaatschappij doormaakt. De social worker in Nederland hoeft om een positie in te nemen niet het wiel opnieuw uit te vinden. Van belang is dat de positie van de social worker versterkt wordt. In Nederland heeft men een beroepscode die zij vrijblijvend als richtlijn kunnen gebruiken, tenzij men lid is van de NVMW, dan is de beroepscode bindend. Deze heeft tevens als taak de beroepsidentiteit te versterken en beroepsvervaging tegen te gaan (NVMW, 2010). Het gebruik hiervan lijkt niet voldoende om de positie van de social worker te versterken.

Vanuit de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en het kennisinstituut Movisie kwam de vraag welke internationale good practices, of factoren hieruit deuren kunnen openen voor discussie over en verder onderzoek naar het versterken van de positie van de social worker in de Nederlandse participatiemaatschappij.

Wij kunnen lering uit het buitenland trekken en hierom stellen wij onszelf de vragen welke internationale deuren wij moeten openen en hoe wij het 'buiten' weer binnen kunnen laten?

2 Onderzoeksopzet

2.1 Probleem-, doel- en vraagstelling

Probleemstelling

De social worker neemt nog geen duidelijke positie in binnen de Nederlandse participatiemaatschappij.

Doelstelling

Een bijdrage leveren aan de versterking van de positie van de social worker in de Nederlandse participatiemaatschappij.

Vraagstelling

Welke factoren kunnen volgens good practices uit Finland, Verenigd Koninkrijk en Vlaanderen bijdragen aan het versterken van de positie van een social worker in de Nederlandse participatiemaatschappij?

2.2 Doel van het onderzoek

Resultaat van het onderzoek dient te bestaan uit aanbevelingen over factoren welke positieversterkend kunnen werken voor het social work in Nederland. De factoren worden bepaald door de positie van de social worker in het Verenigd Koninkrijk, Finland, Vlaanderen en Nederland te onderzoeken. De gedane aanbevelingen zullen naar alle waarschijnlijkheid vervolgonderzoek vereisen. De resultaten dienen voor zowel Movisie als de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen aanknopingspunten te bevatten waarmee zij in de discussie rondom de positie van de social worker in Nederland nieuw leven kunnen blazen.

2.3 Type onderzoek

De gebruikte methodologie voor het onderzoek is de kwalitatieve benadering, als logisch gevolg daarvan is er volgens het interpretatieve paradigma aan het onderzoek gewerkt. Migchelbrink (2012) vergelijkt onderzoeksmethodologie met een kader voor het doen van onderzoek. Het geeft aan wat de onderzoeker doet, in welke volgorde en welke kwaliteitseisen gesteld worden. Bij elke onderzoeksmethodologie behoort een paradigma, een geheel van aannamen, veronderstellingen en overtuigingen over het doen van onderzoek en de betekenis van kennis.

Het interpretatieve paradigma gaat uit van het idee dat de sociale werkelijkheid niet los van mensen staat. Het is een subjectieve werkelijkheid welke door mensen zelf wordt vormgegeven. De waarden welke personen zelf aan gebeurtenissen en omgeving wordt gegeven construeren de werkelijkheid. Het logische gevolg hiervan is dat er meerdere subjectieve werkelijkheden bestaan en niet enkel één objectieve, perfect meetbare werkelijkheid. Bij kwalitatief onderzoek moet dus kennis genomen worden van meerdere subjectieve werkelijkheden, deze kennis wordt verkregen door kennis te nemen van hoe mensen de werkelijkheid ervaren en welke betekenissen zij daaraan geven, hoe zij de wereld interpreteren (Migchelbrink, 2012).

De onderzoeker plaatst zichzelf zo dicht mogelijk bij het onderzochte en neemt een subjectieve houding aan. Een belangrijke taak is het contact leggen met informant en respondenten welke als belangrijke informatiebron zullen dienen (Migchelbrink, 2012, pp. 31-35).

Voor praktijkgericht kwalitatief onderzoek volgens het interpretatieve paradigma is gekozen omdat de vraag, wat de transitie naar participatiemaatschappij voor de social worker betekent en op welke manier zij zich hierin kan positioneren, door dit onderzoek het best beantwoord wordt. Goede, onderbouwde adviezen verdienen hierbij de voorkeur boven harde cijfers. Een betrokken en subjectief insiders perspectief was van groot belang om de situatie en de oorzaken daarvan te kunnen verklaren en beschrijven. Het cyclische en iteratieve karakter van kwalitatief onderzoek gaf de mogelijkheid om telkens weer terug te grijpen naar eerdere stappen en deze indien nodig anders vorm te geven of nogmaals uit te voeren.

Het onderzoek had een verkennend en verklarend karakter waar er gezocht is naar aanknopingspunten om in Nederland professionals te bewegen hun positie te versterken binnen de participatiemaatschappij.

2.4 Instrumenten

Er is gekozen om de situatie in Verenigd Koninkrijk, Finland, Vlaanderen en Nederland te onderzoeken. Er is voor deze landen gekozen omdat ze in eenzelfde situatie verkeren, of al verder zijn dan Nederland in de transitie naar participatiemaatschappij. Tevens is er gebruik gemaakt van convenience sampling (Mertus, z.d.). Hierbij is gebruik gemaakt van contacten welke de opdrachtgevers en wijzelf al hadden. Dit netwerk heeft ons bijvoorbeeld geholpen aan beschikbare Engelse vertalingen van Finse literatuur. In het kader van dit onderzoek hebben is er gebruik gemaakt van het netwerk van de opdrachtgevers. Zo heeft de HAN contacten bij Metropolia, the University of Applied Science in Helsinki, Finland.

Er is gebruik gemaakt van de volgende databronnen:

- Individuele personen: informanten uit het sociale werkveld. Social workers, onderzoekers, docenten
- Databanken: HANQuest, Movisie, Google Scholar
- Registratiesystemen: NVMW(Nederland), TALENTIA (Finland), HCPC (Verenigd Koninkrijk), in Vlaanderen is er geen registratiesysteem voor social workers

2.4.1 Literatuurstudie

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is de literatuurstudie uitgevoerd op basis van vooraf bepaalde concepten over de positie van de social worker binnen de transitie naar de participatiemaatschappij: taak, rol, functie, positie, profiel.

Tijdens het zoeken naar literatuur is gebruik gemaakt van de sneeuwbal methode. Wegens de beperkte tijd die beschikbaar was om de literatuurstudie uit te voeren is voor deze methode gekozen. De sneeuwbal methode biedt de mogelijkheid om in korte tijd veel literatuur te verzamelen door gebruik te maken van referenties uit de literatuurlijsten van reeds gebruikte artikelen. Hierdoor ontstaat het zogenaamde sneeuwbal effect (Nederhoed, 2011).

Om de relevantie van de gebruikte literatuur te waarborgen zijn daarom de volgende restricties aan de literatuurstudie opgelegd: Nederlands- en Engelstalige literatuur uit de periode 2000 – 2014. Hiervoor is gekozen omdat de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij rond het jaar 2000 in gang is gezet.

Om effectief te kunnen zoeken naar literatuur die aansluit bij de bovenstaande concepten is er gebruik gemaakt van de volgende zoektermen:

- Social worker, maatschappelijk werker, sociale professionals, maatschappelijk assistent
- Participatiemaatschappij, participatiesamenleving
- Welzijn nieuwe stijl, vrijwillige inzet, informele zorg
- Professionalisering, positie, positionering, identiteitsbeschrijving
- Beroepsvereniging, NVMW, beroepsregister
- Transitie, verzorgingsstaat
- Sociaal werk Vlaanderen
- Big society, civil society, Third Way, welfare triangle
- Social work, welfare state, position social worker, welfare act
- Trade union, continuing professional development, social work professional

Activiteiten literatuurstudie

- Literatuurstudie uitvoeren door:
 - o Een duidelijke zoekvraag formuleren
 - o Zoveel mogelijk relevante zoektermen vinden
 - o Zoekprofiel maken; restricties voor taal, periode en zoekkanalen
 - o Bruikbaarheid waarborgen door af te stemmen met de opdrachtgevers, door te zoeken naar evidence- en practice-based voorbeelden
 - o Feitenmateriaal en eigen notities scheiden
 - o Onderzoeksgegevens organiseren en ordenen op Google Drive
- Dataverwerking:
 - o Categoriseren van de onderzoeksgegevens; per land, per topic, per deelvraag
 - o Analyseren van de resultaten aan de hand van de kwaliteitseisen van Movisie
 - o Ontleden en expliciteren welke aspecten van het onderzochte verschijnsel relevant zijn
 - o Zoeken naar patronen en samenhang in het materiaal (Migchelbrink, 2012, p. 114)
 - o Inhoudsanalyse schrijven aan de hand van de kwaliteitseisen van Movisie
 - o Bronvermelding volgens APA

2.4.2 Interviews

Om zoveel mogelijk informatie te verkrijgen uit de interviews zijn er half gestructureerde interviews afgenomen (Baarda, 2012). Er is hier gewerkt met een topic list om zo enige sturing te behouden en tegelijkertijd ruimte open te laten voor de informant om zijn of haar inbreng te geven. Informanten komen uit het Verenigd Koninkrijk, Finland, Vlaanderen en Nederland.

Voor het onderzoek is gekozen om minimaal 6 informanten te interviewen uit het Verenigd Koninkrijk, Finland, Vlaanderen en Nederland. Doordat er tijdens het onderzoek ook leads zullen volgen, ontstaat de mogelijkheid om dit aantal nog uit te breiden. Uiteindelijk is er gebruik gemaakt van tien informanten, deze zijn vermeld in bijlage 1.

Net zoals bij de literatuurstudie is ook bij de keuze voor informanten gebruik gemaakt van convenience sampling (Mertus, z.d.). Ook hier is de keuze voor convenience sampling gebaseerd op de beperkte beschikbare tijd. De informanten, veelal aangeleverd door de opdrachtgevers bleken uitermate geschikt te zijn voor het onderzoek. Met name omdat zowel de opdrachtgevers als de informanten werkzaam zijn in het sociale werkveld.

Naast convenience sampling heeft de onderzoeksgroep zelf ook contacten gelegd met informanten door tijdens de ISSW in Leeuwarden interessante informanten aan te spreken en hen te vragen een bijdrage te leveren aan het onderzoek.

Uit deze interviews is het eerder genoemde sneeuwbal effect ontstaan. Leads, verkregen via de informanten zijn nader onderzocht op bruikbaarheid en indien bruikbaar toegevoegd aan het onderzoeksrapport.

De interviews zijn voorbereid door middel van een topic list. Deze zal aan het rapport als bijlage 2 worden toegevoegd. Aan de hand hiervan zijn er twee vragenlijsten opgesteld, een Engels- en een Nederlandstalige. De Engelstalige interviews zijn vooraf met elkaar geoefend om het daadwerkelijke interview soepel te laten verlopen.

De interviews zijn op de volgende manieren afgenomen:

- Face to face
- Skype
- Telefonisch
- E-mail

Activiteiten interview

- Interview voorbereiden door:
 - o Opstellen half gestructureerde vragenlijst aan de hand van de topics
 - o Juiste vertaling termen
 - o Engelse interviews met elkaar oefenen
 - o Zorgen voor werkende opnameapparatuur
- Dataverwerking door:
 - o Uitwerken interviews d.m.v. het clusteren van de onderwerpen en het noteren van de tijden waarin dit terug te horen is.
 - o Uitgewerkte interviews worden door een tweede persoon van de projectgroep gecontroleerd
 - o Resultaten worden verwerkt in de inhoudsanalyse

2.4.3 Expertmeeting

De expertmeeting heeft plaatsgevonden in overleg met de opdrachtgevers en afstudeerbegeleider. Het doel van de expertmeting was het verkrijgen van input voor de analyse. Deze input is verwerkt in de analyse van het rapport.

Vanuit de volgende netwerken werden personen en organisaties benaderd om bij de expertmeeting aanwezig te zijn. In bijlage 4 vindt u een overzicht van de belangrijkste punten besproken tijdens de expertmeeting en de volledige aanwezigheidslijst:

- Regionetwerk NVMW
- Werkveldadviesraad (WAR, samenwerking met de HAN)
- Movisie

2.5 Bruikbaar, validiteit en betrouwbaarheid

Migchelbrink (2012) benoemt de kwaliteitseisen bruikbaarheid, validiteit en betrouwbaarheid. Daarbij geeft hij aan dat in praktijkonderzoek de bruikbaarheid prioriteit heeft. Het gaat er hierbij om

dat de onderzoeksresultaten praktisch inzetbaar dienen te zijn. Om dit te bereiken zijn afstemming met de praktijk en een begrijpelijke weergave van de onderzoeksresultaten belangrijk.

Validiteit heeft betrekking op het tegengaan van systematische verstoringen in het onderzoek. Systematische verstoringen kunnen op verschillende manieren ontstaan, bijvoorbeeld door sociaal wenselijke antwoorden van informanten. Om deze reden worden de interviews in paren afgenomen. Betrouwbaarheid heeft betrekking op het tegengaan van toevallige fouten. Dit zijn fouten die per ongeluk gemaakt worden. De wijze van dataverzameling heeft invloed op zowel de betrouwbaarheid als de validiteit (Verhoeven, 2011).

De bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten is gewaarborgd door regelmatige afstemming met de opdrachtgevers en projectbegeleider over de voortgang en het doel van het onderzoek. Deze afstemming heeft face to face, telefonisch en per email plaatsgevonden. In het onderzoek had de bruikbaarheid de hoogste prioriteit. De validiteit en betrouwbaarheid zijn gewaarborgd door met verschillende betrokken partijen in gesprek te gaan (Movisie, onderzoekers, social workers, MWD docenten).

Om de bruikbaarheid, validiteit en betrouwbaarheid te waarborgen zijn de volgende afspraken gemaakt:

- De uitwerkingen van interviews worden ter controle altijd door een tweede persoon gelezen.
- Alle stukken die geschreven worden voor de rapportage worden altijd door de hele projectgroep gelezen om zo eventuele onjuistheden of onduidelijkheden te detecteren en aan te passen.
- Alle activiteiten worden tijdens de vergaderingen besproken en vastgelegd in de notulen.
- Blijven afstemmen met de opdrachtgevers door middel van e-mail, vergaderingen en/of telefonisch contact.
- De vragen in het interview worden zo opgesteld dat sociaal wenselijke antwoorden zo veel mogelijk worden voorkomen.
- Interviews worden structureel door twee personen afgenomen.

2.6 Projectorganisaties

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Kennisinstituut Movisie en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

De projectgroep bestond uit:

- Astrid Jansen
- Megghane Heersink
- Noortje van Venrooij
- Colin Weeink

Onder begeleiding van:

- Carinda Jansen

3 Analyse

“Het sociaal werk staat door de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij in het hart van de discussie. Het sociaal werk krijgt hernieuwde aandacht, ook als professioneel project, terwijl het tegelijk bekritiseerd wordt als een contraproductieve factor in de realisatie van burgerinitiatieven en vrijwilligerswerk als uitdrukking van burgerzin.”

(Bie & Ewijk, 2008, p. 36)

3.1 De positie van de social worker

In dit hoofdstuk wordt de data verkregen uit zowel de literatuurstudie als de interviews geanalyseerd op positieversterkende factoren. Hierbij is de volgende structuur aangehouden:

- Welfare triangle
- Beroepsregistratie & beroepsverenigingen
- Beroepscode
- Taken & bevoegdheden
- Opleidingsniveau

Elk van de hierboven genoemde onderwerpen wordt afgesloten met een zogenaamde *Wat werkt?* paragraaf waarin de belangrijkste punten worden samengevat. De vijf *Wat werkt?* paragrafen zijn ook gebundeld terug te vinden in het volgende hoofdstuk, de conclusie.

3.2 Welfare triangle

In de samenleving bestaan drie mechanismen om het sociale leven te coördineren. Dit zijn de overheid, de markt en het particulier initiatief. De laatste, het particulier initiatief, wordt ook wel de civil society genoemd. De Scandinavische socioloog Abrahamson heeft deze uitgewerkt in zijn welfare triangle (Abrahamson, 1999). Elke partij heeft hierin zijn eigen rol en belangen. De overheid dient het algemeen belang via het tot stand brengen en uitvoeren van overheidsbeleid. Het particulier initiatief dient groepsbelangen binnen maatschappelijke deelterreinen. Het heeft daarbij geen winstoogmerk. De ondernemingen in het marktmechanisme bevinden zich ook op maatschappelijke deelterreinen, maar zij hebben wel een winstoogmerk. Zij streven door middel van het reguleringsmechanisme van wederkerigheid naar eigenbelang (Bijlsma & Janssen, 2012, pp. 29-32).

De manier waarop deze drie mechanismen zich tot elkaar verhouden, vaak vastgelegd in wet en regelgeving, bepaalt welke positie elk mechanisme in de welzijnssector inneemt. De vormgeving van deze welzijnssector is vaak een samenspel van alle drie deze partijen (Bijlsma & Janssen, 2012).

Om een duidelijk beeld te krijgen van de werking van de welfare triangle wordt in de volgende paragrafen ingegaan op de heersende ideologische stromingen en de verschillende soorten verzorgingsstaten in de onderzochte landen.

3.2.1 Ideologische stromingen

Hoe wet en regelgeving omtrent het regelen van zorg is vormgegeven, is vaak geworteld in de heersende ideologische stroming van het land. Per land verschilt het welke ideologische stroming het grootste stempel heeft weten te drukken op de verhoudingen in de welfare triangle. De positie van de social worker ten opzichte van de burger, overheid en markt verschilt daardoor ook per land. De dominante ideologische stromingen binnen Europa zijn het conservatisme, liberalisme, socialisme en de Third Way (de Derde Weg) (Horst, 2009, pp. 40-60).

Hieronder een beknopt overzicht van de vier ideologische stromingen volgens Ter Horst (2009):

Conservatisme

Het conservatisme gaat uit van de eigen verantwoordelijkheid van individuen voor het creëren van hun eigen geluk. Sommigen zullen hierin slagen, anderen niet. Persoonlijke vrijheid wordt gezien als het hoogste goed en mede daarom wordt er gestreefd naar een zo'n klein mogelijke staat. Een overheid wiens enige taken het bewaken van de openbare orde en het beschermen van de staat zijn. Niet de staat, maar de vrije markt is verantwoordelijk voor het creëren van welvaart. Burgers die niet mee kunnen komen in de maatschappij zijn zelf verantwoordelijk voor hun tegenspoed en zouden niet door de staat ondersteund moeten worden. Hulp voor de zwakkere burger moet komen van de familie, vrijwilligers, kerkelijke organisaties, liefdadigheidsinstellingen en sociale ondernemers. Alleen wanneer deze allemaal niet meer kunnen helpen dient de overheid de burger te helpen. Ongelijkheid wordt niet als iets slechts, maar als iets goeds gezien. Het activeert de burgers tot het ondernemen van actie. De social worker wordt gezien als een professional die onaangepaste en onrendabele burgers weer in het gareel moet krijgen. Drang, dwang en controle zijn de instrumenten die hierbij ingezet dienen te worden. Om de door de overheid betaalde hulp tot een minimum te beperken wordt gratis social work enkel beschikbaar gemaakt voor diegenen die zelf niet voldoende inkomen of vermogen hebben om de hulp zelf te kunnen bekostigen. Om onrechtmatig en langdurig gebruik van voorzieningen te voorkomen wordt de cliënt intensief gemonitord en zijn omstandigheden

regelmatig onderzocht. Veel gebruikte methoden zijn casemanagement en outreachend social work (Horst, 2009, pp. 44-47).

Liberalisme

Het liberalisme streeft naar zo veel mogelijk individuele vrijheid. De taak van de overheid is het maximaliseren van economische welvaart. Een vrije markt is hiervoor noodzakelijk, maar deze dient wel gereguleerd te worden ter bescherming van de burgers. Liberalen streven naar gelijke kansen voor iedere burger, dit houdt niet in dat iedereen ook dezelfde resultaten behaalt in het leven. Ongelijkheid van omstandigheden wordt geaccepteerd, maar door gelijke toegang tot onderwijs, zorg en de arbeidsmarkt krijgt iedereen gelijke kansen. Burgers die niet mee kunnen komen in de maatschappij hebben hier zelf een aandeel in, maar liberalen erkennen ook de imperfecties in het kapitalistische systeem die nadelig kunnen uitvallen en individuen kunnen beperken. De staat dient zorg te dragen voor zijn burgers doormiddel van een financieel vangnet, wetgeving inzake mensenrechten, wettelijke beperkingen, toegankelijke gezondheidszorg en toegankelijkheid van scholing voor de burgers. De social worker is een professional die burgers helpt zo snel mogelijk weer mee te kunnen draaien in de maatschappij. Daarvoor richt de social worker zich op drie zaken. Veranderingen op persoonlijk gebied, beperkte hervormingen op maatschappelijk gebied en belangenbehartiging (Horst, 2009, pp. 48-51).

Socialisme

Het socialisme ziet de mens vooral als sociaal wezen en legt de nadruk op collectiviteit. Het verwerpt het idee van kapitalisme en streeft naar een evenredige verdeling van goederen en diensten. De verantwoordelijkheid voor het creëren van welvaart ligt bij de staat. De staat dient de markt te reguleren en door wetgeving de welvaart te herverdelen zodat de gelijkheid van burgers toeneemt. Solidariteit is belangrijk en daarmee het opbouwen van een sterke verzorgingsstaat. Wanneer burgers niet mee kunnen komen in de maatschappij wordt de oorzaak vooral in het falen van het systeem gezocht. De social worker ziet problemen van cliënten niet als problemen waaraan enkel de cliënt schuld heeft. Hij beschouwt het systeem, de maatschappij waarin zowel de cliënt als de social worker zelf leven, als disfunctioneel en ziekmakend. In het contact met de cliënt ligt de nadruk op het uiten van empathie en het normaliseren en depersonaliseren van de problemen. In het kader van belangenbehartiging wordt er middels samenwerkingsverbanden geprobeerd de bestaande politieke, economische en sociale instituties te veranderen (Horst, 2009, pp. 51-55).

Third Way

De Third Way (de Derde Weg) zoekt op een pragmatische wijze een middenweg tussen een vrije markt, zoals deze door het conservatisme en het liberalisme wordt nagestreefd, en een socialistische staat. Hiermee wordt geanticipeerd op (economische) veranderingen welke globalisatie met zich meebrengt. De belangrijkste waarden van de Third Way zijn gelijke kansen, het beschermen van de zwakkeren in de samenleving, vrijheid, autonomie, geen rechten zonder verantwoordelijkheden en democratie. Er is een afkeer van de traditionele social worker, ten eerste omdat deze de hervormingen in welzijnsbeleid niet hebben omarmd, ten tweede omdat de social workers niet over de juiste competenties zouden beschikken en onvoldoende kennis zouden hebben van evidence based werkwijzen. Daarom worden liever trainers, consultants en coaches ingezet. Zij zullen in contact met cliënten de nadruk leggen op het weerbaar maken en bijscholen van de cliënt zodat deze weer mee kan draaien in de maatschappij. Hierbij zal hij competentiegericht te werk gaan (Horst, 2009, pp. 55-60).

In het Verenigd Koninkrijk, Finland, Vlaanderen en Nederland hebben de verschillende ideologische stromingen een verschillend effect gehad op de vormgeving van zorg en welzijn. In de volgende paragraaf zal worden toegelicht hoe dit verschil zich in de praktijk uit.

3.2.2 De toepassingsvorm van de verzorgingsstaat

De positie van de social worker in een maatschappij is afhankelijk van het soort verzorgingsstaat dat de maatschappij hanteert. Deze zijn veelal gevormd rondom de belangrijkste ideeën van één of een combinatie van meerdere van de hierboven beschreven ideologische stromingen. In deze paragraaf zal aan de hand van een door Van Ewijk geschetst model worden toegelicht hoe deze verzorgingsstaten er in de praktijk uit zien.

Zich vrij baserend op het Esping-Andersen model onderscheidt Van Ewijk vijf typen verzorgingsstaten (Ewijk, 2012, pp. 45-47), te weten de:

- Statelijke verzorgingsstaat
 - o Uitgebreide verzorgingsstaat.
 - o Wetgeving, financiering en uitvoering in handen van de overheid.
- Familiaire verzorgingsstaat
 - o Familieleden dienen zoveel mogelijk in elkaars materiële en immateriële zorg te voorzien.
 - o De staat verschaft enkel een vangnet voor hen die niet terug kunnen vallen op familie.
- Corporatieve verzorgingsstaat
 - o Door sociale partners en met werkgerelateerde verzekering wordt het grootste deel van het sociaalbeleid en de zorg geregeld.
 - o Veel verzuild, particulier initiatief in de uitvoering.
- Ondernemende verzorgingsstaat
 - o Zorg is een zaak voor de markt.
 - o Nadruk op verplichtingen van burgers.
 - o Gemeenten bieden een vangnet.
- Gemengde verzorgingsstaat
 - o Een tussenvorm waarin elementen van verschillende soorten verzorgingsstaten samenkomen.

Vlaanderen en Nederland zijn erg vergelijkbaar, in beide is sprake van een gemengde verzorgingsstaat, in het Verenigd Koninkrijk van een ondernemende verzorgingsstaat en in Finland van een statelijke verzorgingsstaat. De familiaire verzorgingsstaat, welke veel voorkomt in Zuid-Europese landen, en de corporatieve verzorgingsstaat, welke voorkomt in Duitstalige landen, zullen hier niet verder worden uitgewerkt.

Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk is een ondernemende verzorgingsstaat waar de zorg primair een taak voor de markt is. Zorgaanbieders bestaan uit zowel private bedrijven als uit instellingen vanuit particulier initiatief. De wet en regelgeving is gericht op een gereguleerde markt en mondige burgers. De gemeenten dienen als vangnet voor burgers die niet succesvol gebruik kunnen maken van de door de markt beschikbaar gestelde middelen. Het systeem hecht grote waarde aan de zelfredzaamheid van de burgers. Burgers die niet aan hun verplichtingen voldoen of geen beroep weten te doen op sociale voorzieningen vallen gemakkelijk buiten de boot (Ewijk, 2012, p. 46).

In de jaren negentig is onder leiding van toenmalig premier Tony Blair (New Labour) de welzijnssector opnieuw vormgegeven op basis van de Third Way filosofie. Het reduceren van kosten, maar tegelijkertijd het op peil houden van sociale zekerheid en solidariteit was één van de belangrijkste drijfveren hierachter. De nadruk van het beleid ligt voornamelijk op het sterker maken en activeren van de sociaal zwakkeren zodat zij weer zelfstandig kunnen zijn. Hierbij ligt de nadruk veelal op de verplichtingen en verantwoordelijkheden van de burgers, aan deze moet worden voldaan voordat zij aanspraak kunnen maken op hun rechten (Stepney, 2006, pp. 1290-1291).

Met de invoering van de Third Way politiek is ook de taak en de uitvoering van het social work in het Verenigd Koninkrijk veranderd. De overheid promoot eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Gevolg hiervan is dat de social worker, veelal in dienst van een gemeente, zich voornamelijk dient te richten op risicotaxatie en het beheren van hulpbronnen, op de bescherming van kwetsbare volwassenen en kinderen in risicosituaties. De social worker is over het algemeen niet meer betrokken in preventie en het opbouwwerk in gemeenschappen. Het social work is sinds de regeerperiode van Tony Blair een overheidsinstrument geworden voor risicotaxatie en risicomangement (Stepney, 2006, pp. 1294-1296).

Informant S.S. geeft aan dat na de regeerperiode van Blair de conservatieven weer aan de macht kwamen en de Third Way filosofie weer deels op de achtergrond raakte. De conservatieven, onder leiding van premier Cameron, introduceerden de term *big society*. S.S. zegt hierover:

“Ik denk dat je niet te veel betrokken moet raken met het idee van the big society. [...] The big society klinkt geweldig, waar iedereen voor elkaar zorgt, maar het is gewoon een slogan, er zit niets echt achter, er is geen programma [...] het is een politieke slogan. Dus om nu te zeggen dat het social work in welke vorm dan ook is veranderd hierdoor is zeer, zeer onjuist en je zou dit idee heel kritisch moeten behandelen.” (S.S, persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Finland

Finland heeft, net als de overige Scandinavische landen, een statelijke verzorgingsstaat. De overheid speelt een belangrijke rol in het welzijnsbeleid. Naast het verzorgen van de wetgeving is het ook de financier en aanbieder van welzijn. De financiering voor zorg en welzijn is vrijwel geheel op gemeentelijk niveau geregeld. De gemeenten dragen dus vrijwel alle zorg en welzijnskosten. Er is een hoog niveau van verzorging. De social workers in Finland werken veelal voor gemeentelijke instellingen (Ewijk, 2012, p. 45).

Uit het interview met de Finse informant N.M. wordt duidelijk dat hoewel de uitvoering van zorg en welzijn nog steeds grotendeels bij de gemeenten ligt, er wel een verschuiving plaatsvindt en er steeds meer aan de markt wordt uitbesteed. Ze zegt:

“Het is een beetje aan het veranderen, steeds meer is er sprake van privatisering van het social work. [...] In realiteit zie je vandaag de dag al de verschillen die ontstaan. Bijvoorbeeld in de ouderenzorg. Voor de mensen die veel geld hebben is er de mogelijkheid om hulp in te kopen van zeer goede verzorgingshuizen en thuiszorg organisaties, terwijl de mensen met weinig geld het moeten doen met het aanbod dat de gemeenten aanbieden.” (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014)

Ook M.N. laat weten dat de private sector groeit. Ongeveer een derde van de social workers is niet langer werkzaam voor de overheid, maar in de private sector. Dit heeft volgens haar deels met de

financiering van het social work te maken. In deze tijd van economische crises worden budgetten gekort en wordt er meer aan de markt overgelaten. Ook gaan er in de politiek meer stemmen op voor een financiële bijdrage van cliënten (M.N., persoonlijke mededeling, 14 mei 2014).

Vlaanderen en Nederland

In Vlaanderen wordt door de verschuiving van de verzorgingsstaat naar de participatiemaatschappij (in Vlaanderen bekend als actieve welvaartsmaatschappij) een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Men gaat mee in de filosofie van de Third Way, de burgers krijgen een actievere rol (Steyaart, z.d.). Deze actievere rol houdt in dat men eigen verantwoordelijkheid neemt en dat men mee dient te betalen voor voorzieningen en diensten, maar ook om actief mee te werken aan de economische basis van de samenleving. (Verzelen, 2005, p. 266). Een social worker en docent in Vlaanderen herkent deze trend gedeeltelijk, ze zegt hierover:

“Bij ons betaalt de overheid nog zeer veel, ook al zie je dat daar ook wel een soort verschuiving in zit.” (L.B. persoonlijke mededeling op 21 mei 2014)

Volgens Van Ewijk is Nederland een gemengde verzorgingsstaat ofwel een verzorgingsstaat waarin elementen uit verschillende typen verzorgingsstaten naar voren komen. Zo wordt er over een deel van het sociaal beleid nog onderhandeld door sociale partners (kenmerkend voor de corporatieve verzorgingsstaat), maar tegelijkertijd heeft de private markt een belangrijke rol gekregen (zoals in de ondernemende verzorgingsstaat). Invloeden uit de familiale verzorgingsstaat, waarbij de nadruk op zorg door familie ligt, zijn ook terug te zien in Nederland. Het meewegen van materiële en immateriële draagkracht van burgers welke zorg behoeven lijkt weer terug op de agenda. De overheid heeft een beperkte rol als uitvoerder van het beleid (Ewijk, 2012, p. 47).

Zowel in Nederland als Vlaanderen kan men spreken van ‘gesubsidieerde vrijheid’. Dit zijn not-for-profit instellingen die zorg en welzijnsdiensten aanbieden als zelfstandige organisaties, gesubsidieerd door de overheden. Op dit moment worden de subsidies vervangen door (meerjarige) opdrachten en werksoort en regio domineren niet meer de verdeelprincipes. Grote aanbieders fuseren en er ontstaan steeds meer kleine bedrijven en freelancers (Bie & Ewijk, 2008, p. 40). In een interview met een social worker en docent uit Vlaanderen wordt verteld dat privatisering van de zorg door social workers nog wordt gezien als een vreemde verschuiving (L.B. persoonlijke mededeling, 21 mei 2014).

G.L., een social worker uit Nederland, zegt het volgende over de toenemende marktwerking:

“Ik heb zelf niet zoveel last van de marktwerking, ik merk wel dat heel veel collega’s dat gevoel wel hebben [...] Ik denk dat als wij ons werk goed doen en laten zien dat we er zijn voor de burger dan hoeven we ook niet bang te zijn.” (G.L., persoonlijke mededeling, 30 april 2014)

Over de gevolgen voor de concurrentiepositie zegt ze:

“Ik heb weinig last van concurrentie, maar ik vind wel dat wij een taak naar de overheid hebben om duidelijk te maken dat waarvoor wij vinden dat het maatschappelijk werk voor staat.” (G.L., persoonlijke mededeling, 30 april 2014)

Over de positie van de social worker in Vlaanderen zegt N.V. het volgende:

“Zijn we nog genoeg waakhond over het beleid of hebben we ons een beetje laten indommelen door het feit dat we hier met convenanten werken [...] Dan is natuurlijk de vraag:

hoe kritisch kan die organisatie nog aankijken tegen dat beleid, daar kritische geluiden rond overheid te laten horen als zij ingekocht worden door die overheid om bepaalde doelstellingen te realiseren [...] daar wordt je door beïnvloed.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Over het imago en het aanzien dat social workers hebben in de maatschappij vertelde N.V. het volgende:

“Ik denk dat sociaal werkers te kampen hebben met een gebrek aan pr en imagobuilding, het siert ons denk ik dat wij telkens goede analyses willen maken en genuanceerd uitspraken doen over bepaalde situaties en niet vanuit veralgemeningen gaan praten, dat maakt het moeilijker om dergelijke uitspraken te gaan doen, en ze als dusdanig op de politieke agenda te brengen of vooral door aan burgers duidelijk te maken waar een sociaal werker allemaal mee bezig is.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Dit heeft volgens haar ook invloed op de social workers:

“Sociaal werkers durven niet meer kritisch te zijn omdat ze schrik hebben om zijn job te verliezen.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

N.V. gaf in haar interview nog meer informatie. De meest interessante en relevante citaten zijn terug te vinden in bijlage 3.

3.2.3 Wat werkt?

De positie die de social worker in de maatschappij inneemt is afhankelijk van diverse factoren, één daarvan is de invulling van de zogenaamde welfare triangle. Hierin worden drie mechanismen onderscheiden welke bepalend zijn voor hoe zorg en welzijn in een land worden vormgegeven. Deze mechanismen zijn de overheid, de markt en het particulier initiatief. De praktische invulling van de welfare triangle en de plaats die de social worker hierin inneemt is afhankelijk van de dominante ideologische stroming binnen een land. In Europa zijn het conservatisme, liberalisme, socialisme en de Third Way de belangrijkste stromingen.

Als gevolg van verschillende dominante ideologische stromingen of combinaties daarvan binnen de onderzochte landen hebben deze landen ook andere typen verzorgingsstaten. Er zijn vijf typen verzorgingsstaten te onderscheiden, de statelijke verzorgingsstaat, familiäre verzorgingsstaat, corporatieve verzorgingsstaat, ondernemende verzorgingsstaat en de gemengde verzorgingsstaat. Zo kent het Verenigd Koninkrijk een ondernemende verzorgingsstaat, Finland een statelijke verzorgingsstaat en zowel Vlaanderen als Nederland een gemengde verzorgingsstaat. Deze onderlinge verschillen zorgen ervoor dat de social worker in elk land een andere positie heeft.

In het Verenigd Koninkrijk, waar de social worker veelal in dienst is van de gemeente, roept de overheid sociaal zwakkeren vooral op zich actief in te zetten in het versterken van hun eigen positie in de maatschappij. De social worker dient zich hoofdzakelijk te richten op risicotaxatie, het beheren van hulpbronnen en op de bescherming van de meest kwetsbaren. Preventie en opbouwwerk in gemeenschappen wordt niet langer gerekend tot de kerntaken van het social work. Als gevolg hiervan is het social work vooral een overheidsinstrument voor risicotaxatie en risicomangement geworden.

In Finland, waar een hoog niveau van verzorging geldt, is de overheid verantwoordelijk voor zowel wetgeving, financiering en uitvoering van zorg en welzijn. Momenteel vindt er in Finland een

verschuiving van social work taken plaats naar de markt. De private sector groeit en ongeveer een derde van de social workers in Finland werkt nu in deze private sector.

Ook in Vlaanderen en Nederland zijn er veranderingen gaande. Er wordt een steeds groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van de burger. De burger dient geactiveerd te worden en van het social work wordt hierin een bijdrage verwacht. Ook neemt de private markt een steeds belangrijkere rol in. De invloed van de marktwerking is merkbaar voor de social worker, niet elke social worker ervaart dit als een probleem. Door de verschuiving van verantwoordelijkheden van overheid naar burger komt de nadruk steeds meer te liggen op de eigen materiële en immateriële draagkracht van de burger. De rol van de overheid wordt kleiner.

Nederland bevindt zich, net als Vlaanderen en in zekere mate ook Finland, in een transitie naar een participatiemaatschappij. Het Verenigd Koninkrijk heeft deze transitie al doorgemaakt. Social workers in Nederland kunnen lessen trekken door de situatie van social workers in het Verenigd Koninkrijk te bestuderen. Kijkend naar het Verenigd Koninkrijk is te concluderen dat social workers in Nederland zich dienen te wapenen en hun positie dienen te versterken willen zij uiteindelijk niet enkel als uitvoeringsapparaat van overheidsbeleid eindigen.

3.3 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen

Social workers hoeven niet alleen te staan maar hebben de mogelijkheid zich als beroepsgroep verenigen. In het Verenigd Koninkrijk, Finland en Vlaanderen kan dit door zich wettelijk als social worker te laten registreren, in Nederland kan dit niet. Naast wettelijke registratie kunnen leden van de beroepsgroep zich ook met elkaar verbinden door lidmaatschap van een beroepsvereniging. In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven welke mogelijkheden en verplichtingen er per land zijn voor zowel beroepsregistratie als het lidmaatschap van een beroepsvereniging. Daarbij wordt gekeken op welke manier deze bijdragen aan de positionering van het social work.

3.3.1 Beroepsregistratie

Of een social worker zich dient te registreren voordat zij als beroepsbeoefenaar aan het werk mag verschilt sterk per land. In het Verenigd Koninkrijk, Finland en Vlaanderen is het social work, in tegenstelling tot in Nederland, een beschermd beroep. In Finland, Vlaanderen en Nederland worden er na het behalen van het betreffende diploma geen verdere eisen op het gebied van competentieontwikkeling aan de social worker gesteld. In het Verenigd Koninkrijk echter dient een social worker blijvend aan haar professionele ontwikkeling te blijven werken. Er zijn overheidsinstanties welke deze professionele ontwikkeling monitoren.

Verenigd Koninkrijk

Social workers in het Verenigd Koninkrijk zijn verplicht zich te registreren voordat zij als social worker mogen werken. Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland, de vier deelgebieden van het Verenigd Koninkrijk, hebben elk hun eigen raad welke toeziet op deze registratie. Deze raden worden Care Councils genoemd.

De Care Councils hebben een controlerende functie en zien erop toe dat de social workers voldoende gekwalificeerd zijn. Wanneer een professional niet aan de door het Care Council gestelde standaard voldoet heeft dit Care Council de bevoegdheid de professional uit het beroepsregister te schrappen (HCPC, z.d.). De Care Councils zien erop toe dat de beschermde titel niet wordt misbruikt door personen die deze titel niet mogen gebruiken. De Care Councils zijn ook verantwoordelijk voor het tuchtrecht (HCPC, z.d.).

In het Verenigd Koninkrijk wordt een groot belang gehecht aan de doorlopende professionele ontwikkeling van de social worker. Dit valt onder de noemer *continuing professional development* (CPD). De Care Councils, waar elke social worker zich dient te registreren, zien toe op deze CPD. Elke social worker dient een portfolio bij te houden waarin zij haar professionele ontwikkeling bijhoudt. De social worker dient elke drie jaar haar registratie bij het betreffende Care Council te vernieuwen. Op dat moment kan de betreffende Care Council de portfolio opvragen. Wanneer deze portfolio niet voldoet aan de gestelde eisen kan het vernieuwen van de registratie geweigerd worden (BASW, z.d.).

De specifieke eisen aan de continuing professional development verschillen per Care Council. Organisaties als de British Association of Social Work (BASW) en The College of Social Work (TCSW) (Engeland) bieden beiden programma's aan om de social worker te ondersteunen bij het opbouwen en onderhouden van deze portfolio. BASW heeft hier de zogenaamde CPD tool voor. TCSW de Professional Capabilities Framework (BASW, z.d.) (BASW, z.d.) (TCSW, z.d.).

Finland

In Finland is er geen overheidsorgaan dat toeziet op wettelijke registratie van social workers. Ook worden er geen eisen gesteld aan de doorlopende professionele ontwikkeling van social workers. Wel moeten zij gekwalificeerd zijn door middel van een universitair diploma om te mogen werken als social worker (Shereen, 2011, pp. 41-42).

Over de vraag of een verplichte registratie de positie van de social workers in Finland zou versterken zijn de informanten verdeeld. N.M. zegt hierover:

“Ik ben er niet zeker van of het nou helpt, of het echt verbetert als het een legaal geregistreerd beroep is. Misschien verbetert dit het profiel. [...] Wat momenteel belangrijker is, is dat er een profiel gemaakt wordt voor bachelors of social services dat uniek is en anders dan traditioneel social work.” (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014)

Informant M.N. is een andere mening toebedeeld, zij denkt juist dat het ontbreken van verplichte registratie het beroep van de social worker verzwakt (M.N., persoonlijke mededeling, 14 mei 2014).

Vlaanderen

De officiële benaming voor de Belgische social workers (afgeleid van de oorspronkelijke Franse term assistante sociale) is maatschappelijk assistent. Deze titel is vanaf 1945 wettelijk beschermd, maar wordt tegenwoordig alleen nog vermeld op het diploma. In de jaren 50 waren er meer banen en was er meer concurrentie in het sociaal werkgebied. De social workers probeerden door formele titelerkenning hun terrein te verdedigen (Verzelen, 2014). Op dit moment zijn er geen registratiesystemen of andere organen die controleren of de beroepshouding die bij deze titel hoort wordt nagestreefd (Verzelen, 2005, p. 19).

Een Vlaamse informant geeft aan dat de social workers in Vlaanderen zich wat het bijhouden van de professionele vaardigheden betreft vooral moeten bewijzen ten opzichte van de organisaties waar zij werkzaam zijn. Zij zegt hierover:

“Het is niet zo dat wij aan de overheid of aan de universiteit of noem maar op moeten bewijzen dat wij in opleiding blijven, eigenlijk moet je dat bewijzen aan de organisatie en aan niemand anders.” (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

Daarbij geeft zij aan dat het goed zou zijn wanneer er wel gebruik zou worden gemaakt van een registratiesysteem. Zij ziet dit als een mogelijkheid om de positie van de social worker te versterken.

De Dienstverlening van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) vraagt bij vacatures wel om geregistreerde social workers. Dit blijkt uit het interview met N.V. Verder zegt zij over registratie nog het volgende over:

“Er is inderdaad een wettelijk beschermde titel maar die wordt in het werkveld nog nauwelijks gebruikt tenzij in het OCMW. In andere gevallen zie je een veel breder gebruik van de titel waardoor die organisatie ook ruimer kunne rekruteren.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Nederland

In Nederland is de titel social worker niet beschermd. Er is geen beroepsregister waarin de social worker zich dient te registreren voordat zij als professional aan het werk mag.

In Nederland is al enkele jaren de discussie gaande of het maatschappelijk werk een verplichte registratie zou moeten kennen. Zo is psycholoog De Mönnink hier groot voorstander van. Hij gelooft dat het belangrijk is dat maatschappelijk werkers meer nadruk gaan leggen op het opbouwen van een gedegen body of knowledge en evidence based practice. Met zijn boek *De gereedskapskist van de maatschappelijk werker* (Mönnink, 2009) hoopt hij een bijdrage te kunnen leveren aan een professionaliseringsproces dat uiteindelijk zal leiden tot het onder Wet BIG opnemen van de maatschappelijk werker (Bijlsma & Janssen, 2012, pp. 74-75).

Een tegengeluid komt onder andere van methodiekontwikkelaar De Vries die grote vraagtekens zet bij de garanties voor succes die evidence based practice volgens professionals als De Mönnink hebben. Volgens De Vries (in Bijlsma & Janssen, 2012, pp. 75-76) is het een illusie om te denken dat voor de vaak zeer complexe vraagstukken in het maatschappelijk werk standaardoplossingen toereikend zouden zijn (Bijlsma & Janssen, 2012, pp. 75-76).

De drie in Nederland werkzame informanten zijn van mening dat een formele titelerkenning een bijdrage zou kunnen leveren aan de versterking van de positie van het beroep. Het zou aan de burgers meer duidelijkheid kunnen geven over wat het beroep precies inhoudt en wat de social worker precies doet. Anderzijds roept dit ook vragen op. Het is volgens de informanten niet duidelijk welke consequenties aan een formele titel zitten en of deze positief of negatief zullen zijn (A., persoonlijke mededeling, 7 mei 2014) (G.L., persoonlijke mededeling, 30 april 2014) (S.B., persoonlijke mededeling, 13 mei 2014).

3.3.2 Beroepsvereniging

Beroepsverenigingen voor de social workers hebben in de verschillende bestudeerde landen verschillende taken en verantwoordelijkheden. De beroepsverenigingen behartigen de belangen van de social workers. Ze houden zich onder andere bezig met de bevoegdheden, het opleidingsniveau, de beroepscode en het beroepsprofiel, de positie en de registratie van social workers. Hoeveel macht de beroepsverenigingen in elk van deze zaken hebben is per land verschillend.

In Nederland is er de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW), Finland heeft Talentia en het Verenigd Koninkrijk de British Association of Social Work en The College of Social Work (Engeland). In Vlaanderen bestaat er op dit moment geen officiële beroepsvereniging voor social workers, wel voor social workers die werkzaam zijn in ziekenhuizen. Het lidmaatschap van een beroepsvereniging is in geen van de onderzochte landen verplicht.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk kunnen social workers lid worden van een beroepsvereniging. De grootste is The British Association of Social Workers (BASW). De belangrijkste taken van BASW zijn: 1) Het zorgen voor het best mogelijke social work voor iedereen die het nodig heeft. 2) Het beschermen van het welzijn van de social workers. Voor de tweede taak heeft BASW een Social Workers Union (SWU) opgericht. Een vakbond welke opkomt voor de belangen van de social workers (BASW, z.d.).

Ook is er The College of Social Work, een jonge organisatie voor social workers in Engeland. Zij profileren zichzelf niet als vakbond, maar als organisatie welke zich sterk maakt voor het behouden van de professionele standaard en het promoten van de professie. In de visie van The College of Social Work dient het social work er zelf voor te zorgen dat de professionele standaard behouden wordt. Deze taak ligt nu bij de Health and Care Professions Council (HCPC), welke tevens een controlerende rol heeft. Door deze taak bij de social workers zelf neer te leggen zou het social work zelf de professionele standaard vorm kunnen geven waardoor deze minder makkelijk door overheidsinterventies te veranderen is (TCSW, z.d.).

Finland

In Finland is Talentia, The Union of Professional Social Workers, de beroepsvereniging voor social workers. Leden zijn werkzaam in het social work of de social services, zij hebben respectievelijk een master- of een bachelorgraad (Talentia, z.d.). Dit onderscheid is verder uitgewerkt in de paragraaf opleidingsniveau verderop in dit rapport.

Een Finse respondent legt uit dat de meeste social workers en bachelors of social services behoren tot Talentia, de grootste beroepsvereniging van Finland. Deze beroepsvereniging is er zowel voor aan de University of Applied Science opgeleide bachelors of social services als voor universitair opgeleide social workers. Een aantal jaren geleden hebben enkele bachelors of social services een eigen beroepsvereniging opgericht omdat zij zich niet langer thuis voelden bij Talentia (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014).

Vlaanderen

In Vlaanderen is op dit moment geen beroepsvereniging voor social workers. Er zijn wel verschillende initiatieven genomen welke zich uiteindelijk hebben verenigd in de Beroepsvereniging voor Maatschappelijk Assistenten (BeMa). Door gebrek aan belangstelling vanuit de beroepsgroep is de beroepsvereniging uiteindelijk doodgebloed. Dit heeft volgens Verzelen te maken gehad met de volgende drie aspecten:

- De social workers voelden zich veel meer betrokken tot de organisatie waar ze voor werkten dan voor de beroepsgroep als geheel.
- Verzuiling tot in de jaren 80 zorgde ervoor dat er geen grote overkoepelende organisatie kon ontstaan.
- Vanaf de jaren 60 specialiseerden de social workers zich meer.

Sinds 2010 hebben de social workers in ziekenhuizen wel een beroepsvereniging, de Beroepsvereniging Sociaal Werkers Ziekenhuizen. Zij richten zich met name op het sociaal werk in ziekenhuizen (Verzelen, 2014).

Over het ontbreken van één grote beroepsvereniging zegt L.B.:

“Wat dat ik droom altijd, het is een persoonlijke droom, wij hebben in België eigenlijk geen echte beroepsvereniging voor sociaal werkers, voor de grote groep. [...] Wij vormen eigenlijk geen hechte groep, dus wij komen uit alle mogelijke afstudeerrichtingen naar buiten en ik denk dat we eigenlijk samen naar buiten moeten komen, als één groep en toch ons moeten verenigen in een beroepsvereniging omdat ik dan denk dat je dan veel meer slagkracht hebt. Wat je nu ziet is dat er wel bepaalde beroepsverenigingen zijn maar eigenlijk per sector. [...] Maar niemand is gegroepeerd in één grote groep. Ik zou zoiets wel interessant vinden. Omdat je zo ook meer mandaat krijgt om naar de maatschappij te tonen.” (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

Nederland

In Nederland kunnen social workers zich vrijwillig registreren bij de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW). Registratie bij het NVMW staat open voor alle professionals met een opleiding MWD, SPH, CMV, Social Work, GGZ-agoog, Pedagogiek, Toegepaste Psychologie of Creatieve Therapie op hbo-niveau welke werkzaam zijn in een functie waarin hulpverlening aan het individu en zijn systeem belangrijk is. Ook aankomend professionals welke één van de hierboven genoemde opleidingen volgen kunnen zich registreren (NVMW, z.d.).

Bij de NVMW geregistreerde social workers dienen het beroepsprofiel en de beroepscode te onderschrijven, evenals het tuchtrechtreglement. De geregistreerde social workers zijn om die reden door cliënten, opdrachtgevers en werkgevers aan te spreken op hun beroepsmatig handelen (NVMW, z.d.; BAMw, z.d.). Maar een klein deel van de beroepsgroep, zo'n twintig procent, is lid van de NVMW (Scholte, 2007, p. 64). De NVMW ziet het vergroten van het ledenaantal als één van haar speerpunten want, hoe groter het ledenaantal, hoe beter zij de beroepsgroep daadwerkelijk kunnen vertegenwoordigen (NVMW, 2013, p. 4).

Social workers kunnen zich aanvullend registreren bij het Beroepsregister van Agogisch en Maatschappelijk Werkers (BAMw). Een registratie bij het BAMw vergt meer van een social worker dan een registratie bij de NVMW. Een bij het BAMw geregistreerde social worker dient naast het onderschrijven van de eigen beroepscode en het tuchtrechtreglement aantoonbaar te werken aan haar professionele ontwikkeling.

De social worker werkt aantoonbaar aan haar professionaliteit door het behalen van registerpunten. Elke vijf jaar dient zij in het zogenoemde opleidingstraject, reflectietraject en in de vrije ruimte minimaal dertig registerpunten te behalen. BAMw houdt hiervoor een databank met opleidingen en een databank cursussen bij welke benaderbaar is via het BAMw website. Hierin zijn alle door het BAMw geaccrediteerde opleidingen en cursussen te vinden.

BAMw onderscheidt social workers in drie kamers, te weten maatschappelijk werkers, sociaal-agogisch werkers en jeugdzorgwerkers. Deze drie beroepsgroepen hebben elk hun eigen beroepscode (BAMw, z.d.).

Hoewel registratie bij zowel de NVMW als het BAMw niet wettelijk verplicht is blijkt uit de afgenomen interviews dat er wel degelijk organisaties zijn welke deze registratie van hun social workers verlangen. Deze organisaties leggen contractueel vast dat hun social workers zich registreren bij BAMw en blijven werken aan hun eigen professionele ontwikkeling (A., persoonlijke mededeling, 7 mei 2014).

Over de registratie van social workers bij het BAMw geeft een van de informanten aan:

“Registratie sta ik alleen maar achter. We hebben toch een andere achtergrond en een andere basis.” (S.B., persoonlijke mededeling, 13 mei 2014)

3.3.3 Wat werkt?

In welke mate een wettelijk beschermde titel (beroepsregistratie) en beroepsverenigingen bijdragen aan een stevige positie van de social worker verschilt per land. Opvallend is dat in Nederland de social worker geen wettelijk beschermde titel heeft. In Finland en Vlaanderen heeft de social worker dit wel, maar brengt dit na het afronden van de studie voor de social worker geen verdere verplichtingen met zich mee.

Het beste voorbeeld van een systeem dat zo is ingericht dat het de positie van de social worker versterkt is in het Verenigd Koninkrijk te vinden. Het systeem waarbij de social workers verplicht worden zich te registreren, de beroepscode te onderschrijven, zich te verbinden aan het tuchtrecht en te werken aan continuïng professional development maakt dat het social work een hoge professionele standaard weet te behouden en de social worker zich tussen andere professionals staande weet te houden. De hierboven genoemde zaken worden via de Care Councils centraal geregeld en gecontroleerd. Bij dit laatste dient wel een kanttekening geplaatst te worden. Zo pleiten organisaties als The College for Social Work (Engeland) ervoor om de invulling van zaken als de continuïng professional development en de beroepscode bij de Care Councils weg te halen en bij de beroepsverenigingen te plaatsen. Het doel hiervan is social workers via hun beroepsverenigingen meer invloed op de invulling van de continuïng professional development en de beroepscode te geven. Tevens wordt de positie van de social workers hierdoor minder gevoelig voor inmenging vanuit de overheid.

Hoewel Nederland geen verplichte registratie kent, heeft de social worker wel de mogelijkheid zelf een bijdrage te leveren aan het versterken van het beroep door lid te worden van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) en/of het Beroepsregister van Agogen en Maatschappelijk werkers (BAMw). Een verplicht lidmaatschap van één van deze twee of een aansluiting van het social work bij het BIG-register kan een bijdrage leveren aan het versterken van de positie van social workers in Nederland.

3.4 Beroepscode

3.4.1 De beroepscode in de praktijk

Een beroepscode voor de social worker geeft richting aan het beroepsmatig handelen van de social worker en versterkt daarmee haar positie. Het doel van de beroepscode is om als beroepsgroep aan te kunnen tonen transparant te werken en te handelen en dit aan de hand van de code te kunnen toelichten. De beroepscode dient niet alleen voor een duidelijk beeld naar cliënten en samenleving, maar ook ter ondersteuning van de social worker bij beroepsethische dilemma's. Kenmerkend voor de beroepscode is dat deze zich alleen richt op de beroepsgroep (NVMW, 2010, p. 6).

Hoe de beroepscode inhoudelijk zijn vormgegeven en wie deze inhoud bepaalt verschilt per land. In het Verenigd Koninkrijk heeft elk deelgebied zijn eigen beroepscode en wordt deze door de betreffende Care Councils uitgegeven. In Finland en Nederland wordt de beroepscode door de beroepsverenigingen uitgegeven. De Vlaamse social worker heeft geen daadwerkelijke beroepscode.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk heeft elk deelgebied zijn eigen beroepscode. Deze wordt uitgegeven door de Care Council van het betreffende deelgebied. In Engeland beheert de Health and Care Professions Council (HCPC) verschillende uitgaven welke samen als de beroepscode voor social workers beschouwd kunnen worden. De belangrijkste twee hiervan zijn de *Standards of conduct, performance and ethics* (HCPC, 2012, p. 4) welke geldt voor alle bij de HCPC geregistreerde professionals en de *Standards of Proficiency* (HCPC, 2012, p. 1) welke zich specifiek tot de social workers richt.

Schotland, Wales en Noord-Ierland kennen respectievelijk de *Codes of Practice for Social Service Workers* (SSSC, 2009), *Code of Practice for Social Care Workers* (Care Council of Wales, 2014) en *Code of Practice for Social Care Workers* (NISCC, 2002). Informant S.S. geeft aan dat deze drie beroepscode dezelfde oorsprong kennen en daardoor nog steeds erg gelijkend zijn (S.S., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

In het Verenigd Koninkrijk zijn alle social workers verplicht zich bij een Care Council te registreren. Met deze registratie verbinden zij zich tevens aan de beroepscode. De registratie en onderschrijving van de beroepscode door social workers zorgt ervoor dat de burger ervan uit kan gaan dat de social worker waar hij of zij mee te maken krijgt competent is. De burger, de social worker en het beroep zijn in die zin beschermd (NISCC, 2012).

Informant S.S. benoemt dat er weinig onderzoek is gedaan naar op welke manier social workers de beroepscode in de praktijk inzetten. Er lijkt consensus te zijn over het feit dat de beroepscode in de dagelijkse praktijk een waardevolle bijdrage kan leveren bij ethische vraagstukken, maar door het ontbreken van onderzoek is hier geen hard bewijs voor. Ook ontbreekt bewijs dat de beroepscode in de praktijk ook daadwerkelijk gebruikt wordt (S.S., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

Finland

Voor social workers in Finland is er een beroepscode die in een samenwerkingsverband tussen de beroepsvereniging Talentia en het National Advisory Board of Social Work and Healthcare Ethics

(ETENE) is opgesteld. ETENE is een organisatie welke zich richt op ethische vraagstukken binnen het social work en de gezondheidszorg en daarbij hulp biedt aan sociale professionals (ETENE, z.d.).

De beroepscode vormt volgens zowel informant N.M. als informant M.N. een belangrijk onderdeel van de social work opleiding in Finland. Elke social worker dient kennis hebben van de beroepscode en deze bij ethische dilemma's toe kunnen passen. In de praktijk wordt er door instellingen vooral gekeken naar de welzijnswet en hebben de meeste instellingen eigen ethische richtlijnen. Uiteindelijk hangt het van de individuele social worker af hoe strikt de beroepscode en deze richtlijnen gevolgd worden (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014) (M.N., persoonlijke mededeling, 14 mei 2014).

Vlaanderen

In Vlaanderen heeft de vroegere beroepsvereniging BeMa pogingen ondernomen om een beroepscode te realiseren, maar dit is evenals het succesvol oprichten van een beroepsvereniging niet geslaagd (Verzelen, 2014). De social workers in Vlaanderen maken geen gebruik van een beroepsprofiel of beroepscode. De beroepsnormatieve aspecten leren zij tijdens de opleiding tot maatschappelijk assistent. De opleidingen gebruiken het boek *Leren en werken als maatschappelijk assistent* als leidraad. Dit boek wordt uitgegeven door de Vereniging Vlaamse Sociale Hogescholen (VVSH).

Hoewel er geen beroepscode is die door heel het land wordt gebruikt, hebben instellingen wel hun eigen code met regels en richtlijnen omtrent het ethisch handelen van social workers. Een informant zegt hierover:

“Een beroepscode wordt in principe uitgebracht door de vereniging, doordat wij geen vereniging hebben, hebben wij ook geen beroepscode. Wat wel zo is, is dat iedere organisatie naast de deontologische code en naast de functieomschrijving ook vaak een beroepscode heeft, maar dat is natuurlijk alleen maar voor maatschappelijke werkzaam in die organisatie. Het is een soort van beroepscode.” (L.B. persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

Nederland

Halverwege de jaren 80 werd in Nederland door verschillende organisaties en maatschappelijk werkers het initiatief genomen om gezamenlijk een beroepsprofiel op te stellen. Deze is in 1987 uitgebracht. Het beroepsprofiel van de maatschappelijk werker moest voor meer structuur en overzicht zorgen (Hens, Vlaar, & Scholte, 2012, p. 66). Gebaseerd op het beroepsprofiel is de beroepscode tot stand gekomen. Het beroepsprofiel en de beroepscode zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zoals bovengenoemd staan in de beroepscode de professionele normen en waarden van de social worker centraal. In het beroepsprofiel wordt het beroep zelf omschreven. Het heeft als doel om meer inzicht te geven in de taken, competenties en verschillende contexten van het beroep. Zoals eerder vermeld kan een social worker lid worden van de NVMW. Met een lidmaatschap van de NVMW verbindt een social worker zich aan zowel de beroepscode als het beroepsprofiel (NVMW, 2010, pp. 6-7).

Over het in de praktijk werken met de beroepscode vertelt een van de geïnterviewde social workers:

“[Hij zit] in mijn achterhoofd. Ik zou hem zo niet op kunnen lezen. Ik weet waar ik hem moet zoeken en ik weet in grote lijnen wat erin staat, maar het is niet iets wat ik bij wijze van spreken op mijn bureau heb liggen. Gaandeweg maak je de normen en waarden eigen wat de

beroepscode voorschrijft, hoe je vindt dat je moet werken en ook hoe je met zaken ethisch om moet gaan.” (S.B., persoonlijke mededeling, 13 mei 2014)

3.4.2 Wat werkt?

Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Finland en Nederland is er een beroepscode voor de social worker. In elk van deze landen biedt de beroepscode de social worker houvast bij ethische dilemma's en andere vraagstukken omtrent het beroepsmatig handelen. In Vlaanderen ontbreekt een beroepscode, wel hebben de meeste instellingen daar hun eigen ethische richtlijnen.

Het grote verschil tussen het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland is dat in de laatste twee landen de beroepsvereniging verantwoordelijk is voor de beroepscode. Lidmaatschap is niet verplicht en social workers die geen lid zijn van deze beroepsverenigingen zijn niet gebonden aan de beroepscode. In het Verenigd Koninkrijk zijn de Care Councils verantwoordelijk voor de beroepscode en omdat elke social worker verplicht is zich bij een Care Council te registreren is elke social worker in het Verenigd Koninkrijk gebonden aan de beroepscode.

In het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland zijn de social workers die zich verbinden aan de beroepscode via het tuchtrecht aan te spreken op hun handelen. In Nederland verbindt slechts twintig procent van alle social workers zich aan de beroepscode. In het Verenigd Koninkrijk kan elke cliënt er zeker van zijn dat zijn social worker de beroepscode zal volgen. Een verplichte onderschrijving van de beroepscode zou cliënten in Nederland dezelfde zekerheid geven. Naar het voorbeeld uit het Verenigd Koninkrijk kan deze verplichting mogelijk gekoppeld worden aan de eerder geopperde wettelijk beschermde titel en verplichte registratie van de social workers. Door deze drie factoren te combineren kan de positie van de social worker in Nederland verder versterkt worden.

3.5 Taken & bevoegdheden

3.5.1 Verschillen en overlappen in taken en bevoegdheden

De taken en bevoegdheden die de social worker krijgt toebedeeld verschillen van land tot land. Zo draagt in sommige landen de verslaglegging van de social worker een rol bij het toekennen van uitkeringen of besluiten van de kinderbescherming. In andere landen niet. Of en op welke manier deze verschillen van invloed zijn op de positie van de social worker wordt in deze paragraaf uitgewerkt.

Verenigd Koninkrijk

Social workers in het Verenigd Koninkrijk hebben taken en bevoegdheden welke veel verantwoordelijkheden met zich meebrengen. Ze zijn vaak betrokken bij jeugdzorgzaken en mogen wanneer dit nodig is, met toestemming van de rechtbank, kinderen uit huis plaatsen (M.B., persoonlijke mededeling, 7 maart 2014).

De meeste extra taken en bevoegdheden die de social workers in het Verenigd Koninkrijk hebben ten opzichte van de social workers in Nederland hebben betrekking op de bescherming van minderjarigen. Bevoegdheden tot het opleggen van sancties of het korten van uitkeringen van volwassen cliënten hebben de social workers niet. Dit zijn taken en bevoegdheden die bij de gemeentelijke sociale dienst liggen. Het zijn geen taken voor de social worker in het Verenigd Koninkrijk en informant S.S. bestempelt dergelijke bevoegdheden ook als onwenselijk voor het social work (S.S., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

Informant M.B. denkt wel dat het social work mogelijk een positieve bijdrage kan leveren door samenwerking met de gemeentelijke sociale dienst op te zoeken. Ter illustratie geeft zij een schrijnend voorbeeld dat mogelijk voorkomen had kunnen worden wanneer er een social worker bij betrokken was geweest:

“Een veertig jaar oude man met psychische problemen kreeg bij het banencentrum te horen dat zijn uitkering drastisch werd gekort. Uiteindelijk is deze man gestorven van de honger. Als er nu wel social workers in het banencentrum hadden gewerkt, had dit wellicht voorkomen kunnen worden.” (M.B., persoonlijke mededeling, 7 maart 2014)

Finland

In Finland wordt onderscheid gemaakt tussen werkzaamheden van social workers met een bachelor- en social workers met een mastergraad. Beiden werken met cliënten, maar social workers met een mastergraad hebben meer bevoegdheden, krijgen complexere casussen en besteden meer tijd aan de organisatorische kant van de hulpverlening dan de social workers met een bachelorgraad. Bij de meer complexere casussen is het vaak de social worker met een mastergraad welke plaatsneemt in multidisciplinaire teams. De extra bevoegdheden hebben vooral betrekking op het adviseren van instanties als de jeugdbescherming. Voor de social workers met een bachelorgraad bestaat het werk veelal uit het helpen bij praktische problemen. Hierdoor staan zij in hun werk vaak dichterbij de cliënt en hebben ze meestal een intensievere hulpverleningsrelatie met de cliënt dan social workers met een mastergraad (M.N. persoonlijke mededeling, 14 mei 2014).

Een Finse informant vertelt dat er momenteel discussie gaande is over het verschil in taken en bevoegdheden tussen de social workers met een bachelor- en een mastergraad. Ze zegt hierover:

“Momenteel zijn we bezig grote veranderingen aan te brengen in de sociale welzijnswetgeving. Daar is nu veel over te doen. [...] Er is veel discussie gaande over de rol en het profiel van bachelors of social services en social workers.” (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014)

Daarbij geeft ze aan dat in de praktijk de bachelors of social services regelmatig dezelfde taken uitvoeren als social workers. Zij krijgen hier dan wel minder voor betaald en ze zijn er niet wettelijk voor gekwalificeerd (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014).

De Finse informant N.M. vertelt over het mandaat dat de Finse social workers hebben. Zo mogen ze beslissingen nemen over toeslagen en uitkeringen aan cliënten. Daarbij dienen zij wel te handelen volgens strikte protocollen. Op het gebied van jeugdbescherming hebben ze veel invloed op de besluitvorming omtrent het uit huis plaatsen van kinderen. Hierbij wordt de uiteindelijke beslissing door de raad van de kinderscherming genomen (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014).

Vlaanderen en Nederland

De drie in Nederland werkzame informanten geven aan dat bevoegdheden die een social worker heeft sterk afhangen van het werkveld waarin de social worker opereert. Wanneer de social worker bijvoorbeeld werkt in een werkveld waar dwang aan de orde is heeft men ook andere bevoegdheden (A., persoonlijke mededeling 7 mei 2014) (G.L., persoonlijke mededeling 30 april 2014). Ook met het oog op de transitie Jeugdzorg waarin social workers betrokken zijn is niet duidelijk wat tot hun taken en bevoegdheden behoort. Dit wordt bevestigd door de volgende uitspraak van A. over haar taken in een team van gezinscoaches:

“Nu is het in ieder geval zo dat er per se iemand van Bureau Jeugdzorg aanwezig zijn bij een zorgmelding gemaakt wordt, volgens mij is het straks zo dat dat niet meer hoeft, maar pin me daar niet op vast. [...] Wat mijn bevoegdheden zijn dat is voor mij nog niet helemaal duidelijk.” (A., persoonlijke mededeling, 7 mei 2014)

Informant G.L. geeft aan dat er ook verschuivingen in haar taken zitten, zoals bijvoorbeeld na de invoering van de *Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* op 1 juli 2013. Hierover zegt zij:

“Eerst was het zwijgen tenzij, nu is het handelen tenzij.” (G.L., persoonlijke mededeling, 7 mei 2014)

Een andere social worker werkzaam in Nederland geeft aan dat het hebben van bevoegdheden ook een negatief effect kan hebben op de hulpverlening:

“Ik ben altijd heel blij geweest dat ik daar geen zeggenschap heb gehad en dat ik het in het contact met cliënten heel open kan laten en dat je wel informatie kunt vragen of kunt ondersteunen of dingen scherp kunt krijgen. Maar daar nooit beslissende maatregelen of beslissende adviezen over moet geven. Het is heel makkelijk als je dat ergens anders neer kunt leggen zodat je dat contact heel open houdt. [...] De vraag is hoe wij daarin als speelbal worden ingezet.” (S.B., persoonlijke mededeling, 13 mei 2014)

Anderzijds wordt er tijdens de expertmeeting ook gewezen op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de social workers. Met controlerende taken en bevoegdheden wordt de social worker mogelijk beter in staat gesteld ook aan deze verantwoordelijkheid te voldoen.

Een respondent uit Vlaanderen zegt over de veranderingen in taken:

“Wat dat je bij ons nu heel sterk ziet [...] is eigenlijk dat de overheid een stukje van ons verwacht, dat als we op de hoogte zouden zijn van iemand die zwart werkt, je hebt veel zwartwerkers in België. Dat wij de personen gaan klikken, zodat zij geen uitkering meer krijgen en noem maar op. Ik denk dat dat verschrikkelijk zou zijn, ik weet niet of dat echt sociaal werk is.” (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

Door de transitie naar de participatiemaatschappij verandert de rol van de social worker. In deze ontwikkelingen is er een grotere nadruk komen te liggen op de regisserende rol van de social worker. Daar waar de social worker relevante partijen met elkaar verbindt, liggen er ook kansen voor de social worker in bemiddeling tussen andere partijen. Verzelen noemt als voorbeeld bemiddeling tussen de kwetsbare burgers en de arbeidsmarkt. De social worker ondersteunt hier de kwetsbaren om een positie op de arbeidsmarkt in te nemen (Verzelen, 2005, p. 267). De Bie & Van Ewijk stellen dat bemiddeling één van de nieuwe methodieken is die door de huidige transformaties tot stand is gekomen. *‘Bemiddeling wordt omschreven als hulp die door een onafhankelijke derde geboden wordt aan mensen die betrokken zijn in een conflict of geschil, bij het zoeken naar een oplossing of overeenkomst in het belang van beide partijen.’* (Bie & Ewijk, 2008, pp. 47-48). Bemiddeling zou op verschillende terreinen ingezet kunnen worden, afhankelijk van welk doel het dient. Hier valt te denken aan bijvoorbeeld scheidingsbemiddeling, buurtbemiddeling, schuldbemiddeling, bemiddeling in strafzaken en herstelbemiddeling (Bie & Ewijk, 2008, p. 48).

In Vlaanderen merken de social workers dat er een verschuiving plaatsvindt in hun taken. Zij merken dat er discussie gaande is over of zij disciplinerend of emanciperend te werk moeten gaan. Voorheen lag de taak van het social work in het emanciperen van de cliënt, nu wordt van hen verwacht dat zij meer disciplinerend te werk gaan (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014) (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

Informant T.D. geeft te kennen dat de wisselwerking tussen social workers en cliënten veel groter is geworden, waardoor een taakverschuiving plaatsvindt. De cliënt dient nu allerlei taken zelf op te pakken die voorheen door de social worker gedaan werden (T.D., persoonlijke mededeling, 14 mei 2014).

Social workers van het OCMW hebben deels een controlerende taak. Wanneer een cliënt een aanvraag doet voor het zogenaamde leefgeld dient de social worker in dienst van het OCMW de leefsituatie van deze cliënt te beschrijven. Informant L.B. zegt hierover:

“Zeer veel is afhankelijk van het verslag van de sociaal werker. Dus als die erop schrijft dat de persoon niet gemotiveerd is om werk te zoeken of het vermoeden heeft dat de persoon toch bijklust, dan zal die persoon geen leefloon krijgen. Dus zeer veel is afhankelijk van wat plaats ge in uw verslag. De overheid wil natuurlijk dat we daar zeer eerlijk in zijn en dat betekent dat je eigenlijk bepaalde mensen in moeilijkheden moet brengen. Ja dat is zeer vreemd natuurlijk, ik weet niet of dat echt sociaal werk is, straffen opleggen, en gaan berispen en zo.” (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

In haar werk als docent ziet zij dat de verschuiving in deze taken en bevoegdheden door haar studenten aan de Hogeschool Artevelde als minder vreemd ervaren worden:

“Ik merk dat sommige van onze studenten dat bijna vanzelfsprekend vinden, dat is soms zeer angstaanjagend. Dat ze dikwijls meegaan met de mentor bijvoorbeeld op stage, als de mentor per toeval die mening is toegedaan dan gaan zij dikwijls sterk mee in die gedachtegang en dat is soms een beetje vreemd vind ik.” (L.B., persoonlijke mededeling, 21 mei 2014)

3.5.2 Wat werkt?

In de onderzochte landen ontbreekt een eenduidig beleid aangaande taken en bevoegdheden van social workers. Deze taken en bevoegdheden zijn veelal afhankelijk van de sector waarin de social worker werkzaam is. Wel is duidelijk dat de discussie rondom taken en bevoegdheden in tijden van veranderingen oplaait. In de Nederlandse situatie zijn er momenteel bijvoorbeeld nog veel onduidelijkheden rondom de bevoegdheden die social workers met de invoering van het nieuwe jeugdzorgstelsel gaan krijgen. Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Finland kunnen social workers, ondanks dat zij niet de uiteindelijke zeggenschap hierover hebben, hun invloed uitoefenen op bijvoorbeeld de uithuisplaatsing van kinderen.

Waar in Vlaanderen voorheen de taak van de social workers vooral het emanciperen van cliënten was, wordt nu in toenemende mate van dezelfde social workers verwacht dat zij ook disciplinerend en controlerend te werk gaan. Zo kunnen er op basis van hun verslaglegging over de leefsituatie van cliënten beslissingen worden genomen over onder andere uitkeringen. Dit is een bevoegdheid welke social workers in het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland niet hebben.

De geïnterviewde social workers uit de verschillende landen geven allen aan dat het krijgen van extra taken en bevoegdheden ook nadelige gevolgen kan hebben. Wanneer een social worker invloed heeft op de uitkering van een cliënt kan dit een nadelige uitwerking hebben op de werk- en vertrouwensrelatie welke zij met de cliënt onderhoudt. Anderzijds geven enkele social workers ook aan dat zij niet enkel een verantwoordelijkheid richting hun cliënten hebben, maar ook naar de maatschappij. Controlerende taken en bevoegdheden kunnen daarbij een nuttige toevoeging zijn.

Door een duidelijker afgebakend takenprofiel zou de social worker in Nederland beter weten wat haar taken en bevoegdheden zijn. Hiermee kan zij zich beter profileren, wat tevens bijdraagt aan een stevigere positie van de social worker. Om te bepalen welke taken en bevoegdheden het social work zich toe moet eigenen is het verstandig naar het buitenland te kijken. Dan wordt snel duidelijk dat extra taken en bevoegdheden niet per definitie gunstig zijn voor de positie welke de social worker ten opzichte van zijn cliënten en de maatschappij heeft. Elke nieuwe taak en bevoegdheid betekent mogelijk een verandering van de positie van de social worker in de welfare triangle. Per taak en bevoegdheid moet daarom weloverwogen worden of deze de positie van het social work zal versterken of juist verzwakken.

3.6 Opleidingsniveau

3.6.1 Diversiteit in opleidingssystemen

In een poging een Europese standaard te zetten voor het hoger en universitair onderwijs is in 1999 door dertig Europese landen de Verklaring van Bologna (Bolognaverklaring) getekend. Het Verenigd Koninkrijk, Finland, België en Nederland zijn onderdeel van deze dertig landen. De hervorming van het onderwijs zorgt voor meer internationale uniformiteit van het hoger en universitair onderwijs. Om zoveel mogelijk belemmeringen weg te nemen is vrij verkeer van studenten, docenten en onderzoekers mogelijk gemaakt. In de Bolognaverklaring is opgenomen dat de opleidingsstructuur uit twee fasen bestaat, de bachelor- en de masterfase (Europa, 2010).

De opleiding social work wordt in de onderzochte landen op verschillende niveaus aangeboden. De invulling van het beroep is ook verschillend voor degenen met een bachelor- of mastergraad. In alle onderzochte landen wordt de bachelorfase social work op het hoger beroepsonderwijs gegeven. De masterfase wordt zowel op het hoger beroepsonderwijs als op de universiteit gegeven, dit verschilt per land. Hierna wordt de samenhang tussen opleiding en de positie van de social worker uitgewerkt.

Verenigd Koninkrijk

Om in het Verenigd Koninkrijk als social worker te mogen werken is het bezitten van een bachelor- of mastergraad in social work verplicht. Studenten die zich aan de universiteit inschrijven voor een studie social work dienen aan te kunnen tonen dat ze affiniteit hebben met het beroep. Dit kan bijvoorbeeld door ervaring in de sociale sector. Hierbij kan het overigens zowel om betaald als om vrijwilligerswerk gaan. De exacte toelatingseisen verschillen per universiteit (BASW, z.d.).

In de bachelorfase wordt veel aandacht besteed aan de rol van het social work, wet en regelgeving omtrent social work en social work practice, theorie, onderzoek, ethiek en waarden. Het opdoen van praktijkervaring is een belangrijk onderdeel van de bachelor, ongeveer de helft van de opleiding bestaat uit stages (BASW, z.d.). Hoewel de bachelorfase een brede, generalistische opleiding is maakt elke student al vrij snel een keuze voor de sector waarin zij zich wil specialiseren. Hier heeft de student grofweg drie keuzes:

- Kinderen
- Volwassenen
- Geestelijke gezondheidszorg

Deze keuze hangt samen met de keuze van stageplaatsen. Zowel in de bachelor- als in de masterfase dient de student één stage van zeventig en één stage van honderd dagen te lopen (M.B., persoonlijke mededeling, 7 maart 2014).

De masterfase bestaat uit een tweejarig traject waarbij ook veel aandacht uitgaat naar het opdoen van praktijkervaring. De master staat ook open voor personen met een andere dan de social work bachelor (BASW, z.d.). Afhankelijk van het deelgebied is de master social work ook toegankelijk voor personen met een andere dan een social work bachelor (M.B., persoonlijke mededeling, 7 maart 2014).

Finland

In Finland is er zowel een hogere beroepsopleiding aan de University of Applied Sciences als een universitaire opleiding tot social worker. Als men kiest voor één van de hogere beroepsopleidingen,

Bachelor of Social Services of *Bachelor of Social Services and Health Care*, dan heeft de social worker andere bevoegdheden dan iemand die de Master of Social Sciences heeft afgerond (Talentia, z.d.).

Informant N.M. spreekt haar waardering uit voor de social work opleidingen in Finland. Ze zegt:

“Persoonlijk denk ik dat social work educatie in Finland erg goed is.” (N.M., persoonlijke mededeling, 2 mei 2014)

Informant M.N. is van mening dat de positie van de social worker in Finland is versterkt doordat sinds de jaren tachtig de opleiding tot social worker ook op universitair niveau wordt aangeboden. Ze zegt hierover:

“Ik zou zeggen dat vanaf het moment dat social workers hun opleiding aan de universiteit gevestigd kregen, dit hun positie heeft versterkt.” (M.N., persoonlijke mededeling, 14 mei 2014)

Vlaanderen

In 1920 ontstond in Brussel de eerste hogeschool ‘Ecole centrale de service social’ opgericht door Maria Bears (Bie & Ewijk, 2008).

De achtergrond voor de opleidingen in België/Vlaanderen is bepaald door:

- De eigen sociale bewegingen
- Buitenlandse voorbeelden (Verzelen, 2005, p. 94)

Voor het opzetten van de opleidingen heeft Vlaanderen veel naar het buitenland gekeken. De Vlaamse opleidingen zijn met name door Nederland beïnvloed omdat er snel toegang was tot veel (vak)literatuur. Dit ging zowel om Nederlandse publicaties als vertaalde literatuur uit Amerika. Social workers worden opgeleid in opleidingen Sociaal Werk, deze vallen onder het studiegebied sociaal agogisch werk (Verzelen, 2005, p. 224).

De Sociaal Werk bachelor in Vlaanderen is een hogere beroepsopleiding die bestaat uit meerdere afstudeerrichtingen:

- Maatschappelijk werk
- Personeelswerk
- Sociaal-cultureel werk
- Kunst- en cultuurbemiddeling
- Maatschappelijke advisering / sociaal-juridische dienstverlening

Welke van deze vijf studierichtingen de Vlaamse hogescholen in het onderwijsaanbod opnemen selecteren zij zelf. Als men afgestudeerd is heeft men het diploma maatschappelijk assistent. Tevens hebben social workers de mogelijkheid om na het behalen van hun bachelor een Master Sociaal Werk aan de universiteit te volgen (VVSH, 2007).

Tussen de bachelor en universitaire opleiding heeft men ook de mogelijkheid om bijscholing te volgen. Deze tussentijdse bijscholing is belangrijk omdat de social workers zich gekoppeld aan de praktijk, gericht scholen. Verzelen benoemt een tweetal argumenten die dit ondersteunen:

- Zij zijn gemotiveerd en gaan productief om met de extra kennis en vaardigheden die zij hebben opgedaan.
- Organisaties sturen hun social workers in de richting van actualisering van beroepscompetenties en nieuwe inzichten en/of nieuwe regelgevingen worden bijgewerkt (Verzelen, 2005, p. 231).

Een informant uit Vlaanderen refereert in deze context aan het Bologna akkoord waarin Europese afspraken omtrent het uniform vormgeven van onderwijs zijn vastgelegd. Zij zegt hierover:

“Omdat je zit met heel dat Bologna akkoord en de Europese verdragen van scholen over scholen moeten wij dat natuurlijk sociaal werk noemen, of bachelor in het sociaal werk en dat maakt natuurlijk alles wel een beetje complex. Dus op uw diploma staat er letterlijk de drie benamingen, er staat dat je de bachelor in sociaal werk behaald hebt, dat uw titel maatschappelijk werk is en de afstudeerrichting maatschappelijk werk is.” (L.B. persoonlijke mededeling, 21 mei 2015)

Nederland

In Nederland werd de eerste school voor maatschappelijk werkers in 1899 opgericht. In de jaren 50 groeide de vraag naar grotere opleidingseenheden. De school bestond toen uit drie secties, maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk en personeelsleiding (Hens, Vlaar, & Scholte, 2012, pp. 60-61).

Tegenwoordig wordt maatschappelijk werk op drie verschillende opleidingsniveaus aangeboden. Op het middelbaar beroepsonderwijs worden opleidingen in Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening gegeven. Hier wordt tevens onderscheid in niveaus gemaakt. Hieronder een kort overzicht:

- Helpende Zorg en Welzijn (mbo, niveau 2)
- Medewerker Maatschappelijke zorg (mbo, niveau 3)
- Maatschappelijke Zorg: Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen (mbo, niveau 4)
- Sociaal Maatschappelijk Dienstverlener (mbo, niveau 4)
- Sociaal Cultureel Werker (mbo, niveau 4)

De meeste opleidingen hebben een duur van vier jaar. Het verschilt per onderwijsinstelling of deze voltijd en dual worden aangeboden (Werk in Welzijn, z.d.).

Op het hoger beroepsonderwijs vallen de bachelors Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) en Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV) onder de Hoger Sociaal Pedagogische Opleidingen (HSAO). Ieder van deze bachelors leiden hun eigen professionals op. Zo leidt MWD maatschappelijk werkers op, SPH sociaal pedagogische hulpverleners en CMV leidt ondernemende professionals in de sociale en culturele sector op. Deze drie opleidingen vormen gezamenlijk social work (Scholte & Sprinkhuizen, 2012, p. 118). Binnen deze opleidingen hebben de studenten de keus uit verschillende differentiaties en uitstroomprofielen.

Na het afronden van de bacheloropleiding bestaat de mogelijkheid om een Master in Social Work te volgen. Dit is wederom een hogere beroepsopleiding (Scholte & Sprinkhuizen, 2012, pp. 117-121). De bachelorfase is over het algemeen praktijkgericht dan de masterfase (HAN, z.d.).

In het zeer recente HSAO rapport *Meer van waarde* wordt gewezen op het belang van aanpassing van de opleidingen voor social workers. Er wordt gepleit in te zetten op een hoger kennisniveau van studenten. Als kanttekening wordt aangegeven dat de opleiding hierdoor te moeilijk kan worden voor sommige studenten, maar ook dat de opleiding aantrekkelijker kan worden, met name vanwege betere doorstroommogelijkheden naar universitair onderwijs (Vereniging Hogescholen, 2014).

3.6.2 Wat werkt?

In 1999 is met de invoering van de Verklaring van Bologna getracht meer uniformiteit in de Europese bachelor en masterstructuur van opleidingen aan te brengen. Ondanks dat de onderzochte landen nu allemaal met deze structuur werken zijn er onderling nog wel grote verschillen te onderscheiden. In alle landen wordt op hogescholen, vaak Universities of Applied Sciences genoemd, een social work bachelor aangeboden. In het Verenigd Koninkrijk en Finland worden deze bachelors ook op academisch niveau aangeboden. De masteropleidingen zijn, met uitzondering van Nederland waar deze op hogescholen wordt aangeboden, in alle landen universitaire studies.

Opvallend is dat van deze landen Nederland het enige land is waar de social work opleiding niet op universitair niveau aangeboden wordt. Het universitair opleiden van social workers kan mogelijkheden bieden om de positie van de social worker in Nederland verder te versterken. De grotere body of knowledge zal ervoor zorgen dat zij zich steviger kunnen positioneren in zowel multidisciplinaire teams als in het maatschappelijk debat.

4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de conclusies uit het vorige hoofdstuk, de analyse, gebundeld. In de analyse zijn deze conclusies per onderwerp terug te vinden onder de koppen *Wat werkt?* In dit hoofdstuk is voor eenzelfde indeling gekozen, welke is aangevuld met een resumé van de belangrijkste bevindingen en een beknopt overzicht van de belangrijkste kenmerken per land. In onderstaande volgorde komen de thema's aan bod.

- Welfare triangle
- Beroepsregistratie & beroepsverenigingen
- Beroepscode
- Taken & bevoegdheden
- Opleidingsniveau
- Resumé
- Overzichtsschema

4.1 Welfare triangle

De positie die de social worker in de maatschappij inneemt is afhankelijk van diverse factoren, één daarvan is de invulling van de zogenaamde welfare triangle. Hierin worden drie mechanismen onderscheiden welke bepalend zijn voor hoe zorg en welzijn in een land worden vormgegeven. Deze mechanismen zijn de overheid, de markt en het particulier initiatief. De praktische invulling van de welfare triangle en de plaats die de social worker hierin inneemt is afhankelijk van de dominante ideologische stroming binnen een land. In Europa zijn het conservatisme, liberalisme, socialisme en de Third Way de belangrijkste stromingen.

Als gevolg van verschillende dominante ideologische stromingen of combinaties daarvan binnen de onderzochte landen hebben deze landen ook andere typen verzorgingsstaten. Er zijn vijf typen verzorgingsstaten te onderscheiden, de statelijke verzorgingsstaat, familiäre verzorgingsstaat, corporatieve verzorgingsstaat, ondernemende verzorgingsstaat en de gemengde verzorgingsstaat. Zo kent het Verenigd Koninkrijk een ondernemende verzorgingsstaat, Finland een statelijke verzorgingsstaat en zowel Vlaanderen als Nederland een gemengde verzorgingsstaat. Deze onderlinge verschillen zorgen ervoor dat de social worker in elk land een andere positie heeft.

In het Verenigd Koninkrijk, waar de social worker veelal in dienst is van de gemeente, roept de overheid sociaal zwakkeren vooral op zich actief in te zetten in het versterken van hun eigen positie in de maatschappij. De social worker dient zich hoofdzakelijk te richten op risicotaxatie, het beheren van hulpbronnen en op de bescherming van de meest kwetsbaren. Preventie en opbouwwerk in gemeenschappen wordt niet langer gerekend tot de kerntaken van het social work. Als gevolg hiervan is het social work vooral een overheidsinstrument voor risicotaxatie en risicomangement geworden.

In Finland, waar een hoog niveau van verzorging geldt, is de overheid verantwoordelijk voor zowel wetgeving, financiering en uitvoering van zorg en welzijn. Momenteel vindt er in Finland een verschuiving van social work taken plaats naar de markt. De private sector groeit en ongeveer een derde van de social workers in Finland werkt nu in deze private sector.

Ook in Vlaanderen en Nederland zijn er veranderingen gaande. Er wordt een steeds groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van de burger. De burger dient geactiveerd te worden en van het social work wordt hierin een bijdrage verwacht. Ook neemt de private markt

een steeds belangrijkere rol in. De invloed van de marktwerking is merkbaar voor de social worker, niet elke social worker ervaart dit als een probleem. Door de verschuiving van verantwoordelijkheden van overheid naar burger komt de nadruk steeds meer te liggen op de eigen materiële en immateriële draagkracht van de burger. De rol van de overheid wordt kleiner.

Nederland bevindt zich, net als Vlaanderen en in zekere mate ook Finland, in een transitie naar een participatiemaatschappij. Het Verenigd Koninkrijk heeft deze transitie al doorgeemaakt. Social workers in Nederland kunnen lessen trekken door de situatie van social workers in het Verenigd Koninkrijk te bestuderen. Kijkend naar het Verenigd Koninkrijk is te concluderen dat social workers in Nederland zich dienen te wapenen en hun positie dienen te versterken willen zij uiteindelijk niet enkel als uitvoeringsapparaat van overheidsbeleid eindigen.

4.2 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen

In welke mate een wettelijk beschermde titel (beroepsregistratie) en beroepsverenigingen bijdragen aan een stevige positie van de social worker verschilt per land. Opvallend is dat in Nederland de social worker geen wettelijk beschermde titel heeft. In Finland en Vlaanderen heeft de social worker dit wel, maar brengt dit na het afronden van de studie voor de social worker geen verdere verplichtingen met zich mee.

Het beste voorbeeld van een systeem dat zo is ingericht dat het de positie van de social worker versterkt is in het Verenigd Koninkrijk te vinden. Het systeem waarbij de social workers verplicht worden zich te registreren, de beroepscode te onderschrijven, zich te verbinden aan het tuchtrecht en te werken aan continuïteit professional development maakt dat het social work een hoge professionele standaard weet te behouden en de social worker zich tussen andere professionals staande weet te houden. De hierboven genoemde zaken worden via de Care Councils centraal geregeld en gecontroleerd. Bij dit laatste dient wel een kanttekening geplaatst te worden. Zo pleiten organisaties als The College for Social Work (Engeland) ervoor om de invulling van zaken als de continuïteit professional development en de beroepscode bij de Care Councils weg te halen en bij de beroepsverenigingen te plaatsen. Het doel hiervan is social workers via hun beroepsverenigingen meer invloed op de invulling van de continuïteit professional development en de beroepscode te geven. Tevens wordt de positie van de social workers hierdoor minder gevoelig voor inmenging vanuit de overheid.

Hoewel Nederland geen verplichte registratie kent, heeft de social worker wel de mogelijkheid zelf een bijdrage te leveren aan het versterken van het beroep door lid te worden van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) en/of het Beroepsregister van Agogen en Maatschappelijk werkers (BAMw). Een verplicht lidmaatschap van één van deze twee of een aansluiting van het social work bij het BIG-register kan een bijdrage leveren aan het versterken van de positie van social workers in Nederland.

4.3 Beroepscode

Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Finland en Nederland is er een beroepscode voor de social worker. In elk van deze landen biedt de beroepscode de social worker houvast bij ethische dilemma's en andere vraagstukken omtrent het beroepsmatig handelen. In Vlaanderen ontbreekt een beroepscode, wel hebben de meeste instellingen daar hun eigen ethische richtlijnen.

Het grote verschil tussen het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland is dat in de laatste twee landen de beroepsvereniging verantwoordelijk is voor de beroepscode. Lidmaatschap is niet verplicht

en social workers die geen lid zijn van deze beroepsverenigingen zijn niet gebonden aan de beroepscode. In het Verenigd Koninkrijk zijn de Care Councils verantwoordelijk voor de beroepscode en omdat elke social worker verplicht is zich bij een Care Council te registreren is elke social worker in het Verenigd Koninkrijk gebonden aan de beroepscode.

In het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland zijn de social workers die zich verbinden aan de beroepscode via het tuchtrecht aan te spreken op hun handelen. In Nederland verbindt slechts twintig procent van alle social workers zich aan de beroepscode. In het Verenigd Koninkrijk kan elke cliënt er zeker van zijn dat zijn social worker de beroepscode zal volgen. Een verplichte onderschrijving van de beroepscode zou cliënten in Nederland dezelfde zekerheid geven. Naar het voorbeeld uit het Verenigd Koninkrijk kan deze verplichting mogelijk gekoppeld worden aan de eerder geopperde wettelijk beschermde titel en verplichte registratie van de social workers. Door deze drie factoren te combineren kan de positie van de social worker in Nederland verder versterkt worden.

4.4 Taken & bevoegdheden

In de onderzochte landen ontbreekt een eenduidig beleid aangaande taken en bevoegdheden van social workers. Deze taken en bevoegdheden zijn veelal afhankelijk van de sector waarin de social worker werkzaam is. Wel is duidelijk dat de discussie rondom taken en bevoegdheden in tijden van veranderingen oplaait. In de Nederlandse situatie bijvoorbeeld zijn er momenteel nog veel onduidelikheden rondom de bevoegdheden die social workers met de invoering van het nieuwe jeugdzorgstelsel gaan krijgen. Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Finland kunnen social workers, ondanks dat zij niet de uiteindelijke zeggenschap hierover hebben, hun invloed uitoefenen op bijvoorbeeld de uithuisplaatsing van kinderen.

Waar in Vlaanderen voorheen de taak van de social workers vooral het emanciperen van cliënten was, wordt nu in toenemende mate van dezelfde social workers verwacht dat zij ook disciplinerend en controlerend te werk gaan. Zo kunnen er op basis van hun verslaglegging over de leefsituatie van cliënten beslissingen worden genomen over onder andere uitkeringen. Dit is een bevoegdheid welke social workers in het Verenigd Koninkrijk, Finland en Nederland niet hebben.

De geïnterviewde social workers uit de verschillende landen geven allen aan dat het krijgen van extra taken en bevoegdheden ook nadelige gevolgen kan hebben. Wanneer een social worker invloed heeft op de uitkering van een cliënt kan dit een nadelige uitwerking hebben op de werk- en vertrouwensrelatie welke zij met de cliënt onderhoudt. Anderzijds geven enkele social workers ook aan dat zij niet enkel een verantwoordelijkheid richting hun cliënten hebben, maar ook naar de maatschappij. Controlerende taken en bevoegdheden kunnen daarbij een nuttige toevoeging zijn.

Door een duidelijker afgebakend takenprofiel zou de social worker in Nederland beter weten wat haar taken en bevoegdheden zijn. Hiermee kan zij zich beter profileren, wat tevens bijdraagt aan een stevigere positie van de social worker. Om te bepalen welke taken en bevoegdheden het social work zich toe moet eigenen is het verstandig naar het buitenland te kijken. Dan wordt snel duidelijk dat extra taken en bevoegdheden niet per definitie gunstig zijn voor de positie welke de social worker ten opzichte van zijn cliënten en de maatschappij heeft. Elke nieuwe taak en bevoegdheid betekent mogelijk een verandering van de positie van de social worker in de welfare triangle. Per taak en bevoegdheid moet daarom weloverwogen worden of deze de positie van het social work zal versterken of juist verzwakken.

4.5 Opleidingsniveau

In 1999 is met de invoering van de Verklaring van Bologna getracht meer uniformiteit in de Europese bachelor en masterstructuur van opleidingen aan te brengen. Ondanks dat de onderzochte landen nu allemaal met deze structuur werken zijn er onderling nog wel grote verschillen te onderscheiden. In alle landen wordt op hogescholen, vaak Universities of Applied Sciences genoemd, een social work bachelor aangeboden. In het Verenigd Koninkrijk en Finland worden deze bachelors ook op academisch niveau aangeboden. De masteropleidingen zijn, met uitzondering van Nederland waar deze op hogescholen wordt aangeboden, in alle landen universitaire studies.

Opvallend is dat van deze landen Nederland het enige land is waar de social work opleiding niet op universitair niveau aangeboden wordt. Het universitair opleiden van social workers kan mogelijkheden bieden om de positie van de social worker in Nederland verder te versterken. De grotere body of knowledge zal ervoor zorgen dat zij zich steviger kunnen positioneren in zowel multidisciplinaire teams als in het maatschappelijk debat.

4.6 Resumé

De analyse samenvattend kan geconcludeerd worden dat er meerdere opties zijn om in tijden van transitie de positie van de social worker in Nederland te versterken. Een opsomming van de belangrijkste punten:

- De positie van de social worker in de welfare triangle zal door de transitie naar de participatiemaatschappij zeer waarschijnlijk veranderen. Het social work in Nederland kan door de welfare triangle in Finland, Vlaanderen en met name het Verenigd Koninkrijk en de positie van de social worker daarin te bestuderen beter anticiperen op de komende veranderingen.
- Een wettelijk beschermde titel, verplichte beroepsregistratie en de verplichting tot doorlopende professionele ontwikkeling kunnen bijdragen aan het versterken van de positie van de social worker in Nederland.
- De beroepscode kan de social worker sturing geven bij beroepsethische dilemma's en cliënten kunnen social workers die de beroepscode onderschrijven via het tuchtrecht aanspreken op hun handelen. In Nederland onderschrijft maar twintig procent van de social workers de beroepscode. Een hogere graad van onderschrijving zou ten goede komen aan de positie van de social worker. Een verplichte registratie zou dit probleem kunnen oplossen.
- Taken en bevoegdheden van de social worker in Nederland verschillen per werkveld en zijn aan verandering onderhevig. Het door de overheid toebedeeld krijgen van extra taken en bevoegdheden kan zowel positieve als negatieve effecten met zich meebrengen. Met name wanneer het gaat om de werk- en vertrouwensrelatie tussen social worker en cliënt. Daarom zal het social work elke nieuwe taak en bevoegdheid kritisch moeten bestuderen voordat zij deze accepteert.
- Als enige van de onderzochte landen kent Nederland geen universitaire master voor social work. Een universitaire master voor social work kan helpen de positie van de social worker te versterken doordat het de body of knowledge van de social worker vergroot. Zowel in multidisciplinaire teams als in het maatschappelijk debat kan het social work hier profijt van hebben.

4.7 Overzichtsschema

	<i>Beschermde titel</i>	<i>Verplichte registratie</i>	<i>Beroepsvereniging</i>	<i>Beroepscode</i>	<i>Taken & bevoegdheden</i>	<i>Opleidingsniveau</i>	
						<i>Bachelor</i>	<i>Master</i>
<i>Verenigd Koninkrijk</i>	Ja	Bij één van de Care Councils	The British Association of Social Work (BASW) The College of Social Work (Engeland) (TCSW)	Elk landsdeel heeft zijn eigen beroepscode. Deze worden beheerd door de Care Councils.	Sector afhankelijk	University of Applied Sciences Universiteit	Universiteit
<i>Finland</i>	Ja	Nee	Talentia	Beroepscode opgesteld door Talentia en ETENE	Sector afhankelijk	University of Applied Sciences Universiteit	Universiteit
<i>Vlaanderen</i>	Ja	Nee	Nee	Nee	Sector afhankelijk	University of Applied Sciences	Universiteit
<i>Nederland</i>	Nee	Nee	Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) Beroepsregister Agogen en Maatschappelijk werkers (BAMw)	Beroepscode voor de maatschappelijk werker. Door het NVMW.	Sector afhankelijk	University of Applied Sciences	University of Applied Sciences

5 Discussie

Wij hebben een verkennende studie uitgevoerd met alle bijbehorende beperkingen.

De meest beperkende factor in het onderzoek is het relatief kleine aantal geraadpleegde informanten. Met in totaal tien informanten, verspreid over vier landen, is het niet mogelijk geweest het punt van informatieverzadiging te bereiken. Ook zijn er enkel social workers, docenten en onderzoekers geraadpleegd die werkzaam zijn binnen het sociale domein. Professionals uit andere domeinen zoals bijvoorbeeld politicologen hadden vanuit een ander beroepsperspectief een waardevolle bijdrage aan de onderzoeksresultaten kunnen leveren.

De gebruikte sneeuwbalmethode heeft zowel voor- als nadelen. Het voordeel van snel informanten kunnen vinden was, zeker gezien de beperkte beschikbare tijd, doorslaggevend in de keuze deze methode te gebruiken. Nadeel van het gebruik van deze methode is echter het gevaar beperkt te blijven tot slechts enkele perspectieven. Het gebruik van bronnenlijsten uit reeds geraadpleegde literatuur zal zeer waarschijnlijk enkel leiden tot literatuur die de conclusies van de eerste bron ondersteunen. Het gevaar is dat kritische kanttekeningen onopgemerkt blijven. Hetzelfde geldt voor het gebruik van de sneeuwbalmethode voor het vergaren van informanten. Een gelijkgestemde collega wordt waarschijnlijk eerder aanbevolen dan eentje die een radicaal andere mening heeft over de besproken zaken.

Het literatuuronderzoek naar de Finse situatie is in zekere mate beperkt geraakt door een taalbarrière. Hoewel er zeker Engelstalige literatuur beschikbaar is over de Finse situatie is deze veelal verouderd en niet in alle gevallen toereikend gebleken.

De expertmeeting zoals deze in de onderzoeksopzet is opgenomen zou ingezet worden als dataverzamelmethode voor de analyse. Deze is uiteindelijk niet zo ingezet, maar heeft een andere vorm gekregen. De expertmeeting heeft plaatsgevonden aan het eind van de onderzoeksperiode en heeft gediend als klankbord voor de onderzoeksresultaten. Enkele opvallende zaken uit de expertmeeting, welke nog niet in het onderzoek naar voren waren gekomen, zijn alsnog in het rapport verwerkt.

Met het gebruik van de term *good practices* is de vraagstelling te sterk aangezet. Tijdens het onderzoek is het niet mogelijk gebleken *good practices* te vinden welke één op één naar de Nederlandse situatie gekopieerd kunnen worden. Zowel het verkennende en innovatieve karakter van dit onderzoek als de beperkte beschikbare tijd hebben hieraan ten grondslag gelegen. Daarom is ingezet op het identificeren van positieversterkende factoren in de onderzochte landen.

De tussentijdse afstemming met de opdrachtgevers Movisie en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen is gedurende het onderzoek niet optimaal geweest. Terwijl de onderzoeksgroep zich vastbeet in het onderzoek en de inhoudelijke aspecten daarvan hebben zij de afstemming met de opdrachtgevers (gedeeltelijk) uit het oog verloren. Het gevolg hiervan is dat het uiteindelijke rapport inhoudelijk niet geheel aansluit bij de verwachtingen van Movisie. Zij verwachten immers een aantal *good practices* welke gebruikt kunnen worden om de positie van de social worker in Nederland te versterken. Toen het vinden van *good practices* niet mogelijk bleek had tussentijdse afstemming bij kunnen dragen aan het bijstellen van de verwachtingen van de opdrachtgever. De onderzoeksgroep heeft dit nagelaten. Bij de verwachtingen van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen sluit het rapport inhoudelijk wel grotendeels aan. Dit is echter meer een kwestie van goed geluk dan van goed afstemmen geweest.

6 Aanbevelingen

Consistent met de rest van dit rapport zijn ook de aanbevelingen naar onderstaande volgorde geordend:

- Welfare triangle
- Beroepsregistratie & beroepsverenigingen
- Beroepscode
- Taken & bevoegdheden
- Opleidingsniveau

Enkel de eerste twee aanbevelingen vallen buiten deze indeling omdat deze algemeen en onderwerpoverstijgend van aard zijn.

Aanbeveling 1

Dit rapport of onderdelen ervan kunnen, zoals de opdrachtgever de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen beoogde, ingezet worden voor deskundigheidsbevordering van docenten en als leesstof in de innovatielijn voor 4^e jaars studenten. Het zal hen ondersteunen in het ontwikkelen van een sterkere internationaal georiënteerde visie welke ingezet kan worden om de positie van de social worker in Nederland te versterken.

Aanbeveling 2

Zowel opleidingen, kennisinstututen als de beroepsgroep zelf worden zich in steeds grotere mate bewust van het belang een internationaal georiënteerde blik. In het belang van het versterken van de positie van de social worker in Nederland moet deze ontwikkeling voortgezet worden. Waar mogelijk moet naar internationalisering zelfs nog meer aandacht uitgaan.

6.1 Welfare triangle

Aanbeveling 3

Vervolgonderzoek naar de positie van de social worker in de welfare triangle in het Verenigd Koninkrijk. Dit land is verder in de transitie naar de participatiemaatschappij. Het social work in Nederland kan door de positie van de social worker in het Verenigd Koninkrijk te bestuderen zeer waarschijnlijk beter anticiperen op de komende veranderingen in Nederland. Met name de positie die de social worker inneemt ten opzichte van haar cliënten en ten opzichte van de overheid verdient extra aandacht.

6.2 Beroepsregistratie & beroepsverenigingen

Aanbeveling 4

Een wettelijk beschermde titel voor de social workers in Nederland. De drie meest voor de hand liggende manieren om dit te bewerkstelligen zijn (in volgorde van voorkeur):

- Het plaatsen van de beroepsgroep onder de *Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG)*, waar ook artsen, apothekers, fysiotherapeuten, GZ-psychologen, psychotherapeuten, tandartsen, verloskundigen en verpleegkundigen onder vallen.
- Het Beroepsregister voor Agogen en Maatschappelijk werkers (BAMw) instellen als orgaan van toezicht waar elke social worker werkzaam in Nederland zich verplicht dient te registreren.

- Het oprichten van een nieuwe organisatie waar de social worker zich dient te registreren alvorens zij als social worker mag werken.

Belangrijk is dat de gekozen organisatie toeziet op tenminste de volgende zaken:

- De kwalificaties van social worker (opleidingsniveau)
- Continuing Professional Development (de verplichting tot blijven bijscholen)
- Naleving van de beroepscode
- Tuchtrect

Voor de precieze vormgeving hiervan zal vervolgonderzoek nodig zijn. Hierbij kan vooral gekeken worden naar de situatie in het Verenigd Koninkrijk. Er dient daarbij specifiek aandacht te zijn voor het verplichte karakter van de registratie, continuïng professional development, verplicht onderschrijven van de beroepscode en aanspreekbaar zijn op handelen via het tuchtrect.

Aanbeveling 5

Opleidingen social work moeten studenten actiever stimuleren lid te worden van de beroepsvereniging. Dit kan door intensievere samenwerking met de beroepsvereniging en door gedurende de opleiding vaker aandacht te besteden aan het belang van lidmaatschap van de beroepsvereniging. Studenten dienen attent gemaakt te worden op de voordelen van een lidmaatschap, zowel voor de individuele social worker als voor de beroepsgroep in zijn geheel.

Aanbeveling 6

Om meer zicht te krijgen op het belang van een sterke beroepsvereniging voor de positieversterking van de social worker in Nederland is vervolgonderzoek op de volgende punten nodig:

- Vervolgonderzoek naar of een aanzienlijk groter ledenaantal de beroepsvereniging voor social workers beter in staat stelt te werken aan positieversterking in Nederland.
- Vervolgonderzoek naar redenen van social workers in Nederland zich niet bij de beroepsvereniging aan te sluiten.

6.3 Beroepscode

Aanbeveling 7

Een verplichte onderschrijving van de beroepscode door alle social workers in Nederland. Deze verplichting kan gekoppeld worden aan de in de vierde aanbeveling beschreven wettelijk beschermde titel en bijbehorende beroepsregistratie.

Aanbeveling 8

Opleidingen social work moeten een actievere rol gaan spelen in het door studenten laten onderschrijven van de beroepscode. Dit kan op dezelfde wijze gebeuren als de in de vijfde aanbeveling beschreven actieve stimulering van studenten tot lidmaatschap van de beroepsvereniging.

6.4 Taken & bevoegdheden

Aanbeveling 9

De beroepsgroep dient een duidelijk standpunt in te nemen inzake welke taken en bevoegdheden wel en niet tot de beroepspraktijk van de social worker in Nederland behoren. Op deze manier wordt de beroepsidentiteit versterkt en is de beroepsgroep minder kwetsbaar voor concurrentie en voor de invloed van financiers/opdrachtgevers.

Voor de precieze invulling van deze standpunten zal vervolgonderzoek nodig zijn naar welke effecten extra taken en bevoegdheden hebben op de positie die de social worker inneemt in de welfare triangle. Hierbij dient nadrukkelijk aandacht uit te gaan naar welke effecten deze extra taken en bevoegdheden hebben op de professionele werk- en vertrouwensrelatie tussen social worker en cliënt.

6.5 Opleidingsniveau

Aanbeveling 10

Binnen de opleidingen social work dient het opbouwen van een grotere body of knowledge prioriteit te krijgen. Het gaat hier om het opbouwen van handelings- als theoretische kennis. Een grotere body of knowledge draagt bij aan de positieversterking van de social worker. Hierbij gaat het zowel om positieversterking in multidisciplinaire teams als in het maatschappelijk debat.

Aanbeveling 11

Vervolgonderzoek naar de voor- en nadelen van het op universitair niveau aanbieden van de master social work.

7 Literatuurlijst

- Abrahamson, P. (1999, december). The Welfare Modelling Business. *Social Policy & Administration*, 33 (4), pp. 394-415.
- Baarda, H. (2012). *Basisboek Interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen/Houten: Noordhoff uitgevers bv.
- BAMw. (z.d.). *Home*. Opgeroepen op 14 april 2014, van Beroepsregister van Agogisch en Maatschappelijk werkers: <http://www.bamw.nl>
- BASW. (z.d.). *Continuous Professional Development*. Opgeroepen op 13 mei 2014, van British Association of Social Work: <http://www.basw.co.uk/cpd/>
- BASW. (z.d.). *Social Work Careers*. Opgeroepen op 12 mei 2014, van British Association of Social Workers: <http://www.basw.co.uk/social-work-careers/>
- Bie, M. de, & Ewijk, H. van (2008). *Sociaal werk in Vlaanderen en Nederland, een begrippenkader*. Mechelen: Wolters Kluwer Belgium NV.
- Bijlsma, J., & Janssen, H. (2012). *Sociaal werk in Nederland; Vijfhonderd jaar verheffen en verbinden*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Blok, W. (2012). Globalizing Social Work: Common Basis and Position. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21 (4), 5-27.
- Care Council of Wales. (2014, maart). *Practice guidance for social workers*. Opgeroepen op 9 mei 2014, van Care Council of Wales: <http://www.ccwales.org.uk/edrms/145508/>
- Croessen, L. de (2005). Hulpverlener, durf te denken! Een pleidooi voor eigen-wijsheid. *Maatwerk* (3).
- ETENE. (z.d.). *Frontpage*. Opgeroepen op 22 mei 2014, van The National Advisory Board on Social Welfare and Health Care Ethics ETENE: <http://www.etene.fi/en>
- Europa. (2010, 9 april). *Het Bolognaproces: totstandbrenging van een Europese ruimte voor hoger onderwijs*. Opgeroepen op 20 mei 2014, van Europa: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_nl.htm
- Ewijk, H. van (2010). *Maatschappelijk werk in een gevoelige tijd*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ewijk, H. van (2012). Sociaal werk in internationaal perspectief. In A. Sprinkhuizen, & M. Scholte, *De sociale kwestie hervat; De Wmo en sociaal werk in transitie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- HAN. (z.d.). *Bachelor opleidingen*. Opgeroepen op 20 mei 2014, van Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: <http://www.han.nl/start/bachelor-opleidingen/studie-kiezen/bachelor-master/>
- HCPC. (z.d.). *About Us*. Opgeroepen op 22 april 2014, van Health and Care Professions Council: <http://www.hpc-uk.org/aboutus/>

- HCPC. (z.d.). *Protected titles*. Opgeroepen op 22 april 2014, van Health and Care Professions Council: <http://www.hcpc-uk.org/aboutregistration/protectedtitles/>
- HCPC. (2012). *Standards*. Opgeroepen op 9 mei 2014, van Health and Care Professions Council: <http://www.hcpc-uk.org/assets/documents/10003B08Standardsofproficiency-SocialworkersinEngland.pdf>
- HCPC. (2012). *Standards of conduct, performance and ethics*. Opgeroepen op 9 mei 2014, van Health and Care Professions Council: <http://www.hcpc-uk.org/assets/documents/10003B6EStandardsofconduct,performanceandethics.pdf>
- Hens, H., Vlaar, P., & Scholte, M. (2012). Verschijningsvormen van sociaal werk. In A. Sprinkhuizen, & M. Scholte, *De sociale kwestie hervat, De Wmo en sociaal werk in transitie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Horst, J. ter (2009). *Social Work in Europe*. Baarn: HB uitgevers.
- Mertus, J. (z.d.). *Notes on qualitative research*. Opgeroepen op 24 maart 2014, van American University Washington DC: <http://academic2.american.edu/~mertus/qualitative%20research.htm>
- Migchelbrink, F. (2012). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Mönnink, H. de (2009). *De gereedschapskist van de maatschappelijk werker*. Maarssen: Elsevier.
- Nederhoed, P. (2011). *Helder rapporteren: een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- NISCC. (2012, maart). *Introducing the NISCC*. Opgeroepen op 12 mei 2014, van Northern Ireland Social Care Council: <http://nisc.info/download.ashx?r=16>
- NISCC. (2002, september). *NISCC Code of Practice for Social Care Workers*. Opgeroepen op 9 mei 2014, van Northern Ireland Social Care Council: <http://nisc.info/download.ashx?r=10>
- NVMW. (2010). *De Beroepscode voor de maatschappelijk werker*. Utrecht: NVMW.
- NVMW. (z.d.). *Lidmaatschapsvoorwaarden*. Opgeroepen op 12 april 2014, van Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers: <http://www.nvmw.nl/lid-woorden/lidmaatschapsvoorwaarden.html>
- NVMW. (z.d.). *Tuchtrecht*. Opgeroepen op 12 april 2014, van Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers: <http://www.nvmw.nl/professionals/tuchtrecht-inzien.html>
- NVMW. (2013). *Zicht op de NVMW 2012*. Opgeroepen op 19 mei 2014, van Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers: http://issuu.com/nvmwstaf/docs/jaarverslag_nvmw2012
- Reverda, N. (2012). Veranderingen social work in internationaal perspectief. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21 (3), 88-90.
- Schilder, L. (2013). *Leren dat maatschappelijk werkt*. Delft: Uitgeverij Eburon.

- Scholte, M. (2007). Het veranderende gezicht van het beroep. In M. Kamphuis, *Kijken in de spiegel van het verleden* (pp. 63-65). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Scholte, M., & Sprinkhuizen, A. (2012). *De sociale kwestie hervat. Consequenties van wet- en regelgeving voor sociaal-agogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Scholte, M., Sprinkhuizen, A., & Zuithof, M. (2012). *De generalist*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Shereen, H. (2011, November). *Social Work Qualifications and Regulation in European Economic Area (EEA)*. Opgeroepen op 29 mei 2014, van King's College London: <http://www.kcl.ac.uk/sspp/kpi/scwru/pubs/2011/hussein2011eea.pdf>
- SSSC. (2009). *Codes of Practice for Social Service Workers and Employers*. Opgeroepen op 9 mei 2014, van Scottish Social Services Council: http://www.sssc.uk.com/doc_download/1020-sssc-codes-of-practice-for-social-service-workers-and-employers
- Stepney, P. (2006). Mission Impossible? Critical Practice in Social Work. *British Journal of Social Work*, 36, 1289-1307.
- Steyaert, J. (z.d.). *1999 De actieve welvaartstaat*. Opgeroepen op 3 april 2014, van Canon Sociaal Werk Vlaanderen: http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=49&canon_id=110
- Talentia. (z.d.). *Members*. Opgeroepen op 22 april 2014, van Talentia: http://www.talentia.fi/en/talentia/organisation_and_decision-making/members
- Talentia. (z.d.). *Occupations and qualifications*. Opgeroepen op 13 mei 2014, van Talentia: http://www.talentia.fi/en/professional_social_work/occupations_and_qualifications
- TCSW. (z.d.). *Home*. Opgeroepen op 25 april 2014, van The College of Social Work: <http://www.tcsw.org.uk>
- TCSW. (z.d.). *Professional Capabilities Framework*. Opgeroepen op 13 mei 2014, van The College of Social Work: <http://www.tcsw.org.uk/professional-capabilities-framework/?terms=Professional%20Capabilities%20Framework>
- Vereniging Hogescholen. (2014). *Meer van Waarde*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Verhoeven, N. (2011). De kwaliteit van onderzoek. In N. Verhoeven, *Wat is onderzoek* (pp. 192-203). Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Verzelen, W. (2014, 22 april). *Details*. Opgeroepen op 1 mei 2014, van Canon Sociaal Werk Vlaanderen: http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=53&canon_id=117
- Verzelen, W. (2005). *Sociaal werk, in- en uitzichten*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant-Uitgevers n.v.
- VVSH. (2007). *Leren en werken als maatschappelijk assistent*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant Uitgevers.
- Werk in Welzijn. (z.d.). *Opleidingen*. Opgeroepen op 1 april 2014, van Werk in Welzijn: <http://www.werkinwelzijn.nl/opleidingen.aspx>

8 Bijlagen

Bijlage 1: Lijst geïnterviewden

<i>Initialen</i>	<i>Naam</i>	<i>Land</i>	<i>Functie</i>
A.	Anoniem	Nederland	Algemeen maatschappelijk werker
G.L.	Gitte van Lieverloo	Nederland	Algemeen maatschappelijk werker bij Juvans in 's Hertogenbosch
L.B.	Lynn Braeckman	Vlaanderen	Social worker bij GGZ/ docent social work op Arteveldehogeschool in Gent
M.B.	Mary Baginsky	Verenigd Koninkrijk	Freelance onderzoeker binnen het social work werkveld.
M.N.	Mervi Nyman	Finland	Docent in social work op Metropolia University of Applied Sciences in Helsinki en voormalig social worker in Jeugdzorg
N.V.	Nicole Vanhoucke	Vlaanderen	Praktijklector vakgroep sociaal werk aan de Hogeschool van Gent
N.M.	Niina Manninen	Finland	Lector sociaal onderwijs en wetenschappen in het Fins- en Engelstalige opleidingsprogramma op Metropolia University of Applied Sciences in Helsinki
S.B.	Sjanny Bongers	Nederland	Algemeen maatschappelijk werker bij stichting Aanzet in Oss
S.S.	Steven Shardlow	Verenigd Koninkrijk	Professor in social work aan de universiteit van Keele en voormalig social worker in voornamelijk Jeugdzorg
T.D.	Tania Deketelaere	Vlaanderen	Social worker dak- en thuislozen in Gent

Bijlage 2: Topiclijst

Persoonsgegevens

Naam:

Leeftijd:

Opleiding:

Huidige werkgever:

Huidige functie:

Opening:

- Voorstellen wie de interviewer is en korte introductie van het onderzoek/aanleiding van het interview, waarbij ook het doel van het onderzoek ter sprake komt.

Openingsvraag:

- Vragen aan de geïnterviewde om zichzelf voor te stellen.
- Welke elementen maken dat jij als social worker je werk goed kunt uitvoeren? Welke elementen zorgen ervoor dat jij je werk niet goed kunt uitvoeren?*

**Het is mogelijk om deze vraag ook globaler te stellen aan bijvoorbeeld een onderzoeker of docent.*

Positie van de social worker

- Wie betaalt het social work? Wie betaalt wat?
- Welfare triangle
Positie van social worker in de marktwerking-overheid, markt en burger
Cliënt → Social worker → overheid

Rol van de social worker

- Hoe wordt er tegen het beroep aangekeken door de burgers. En hoe ziet de overheid het beroep?

Functie van de social worker

- Is de functie van de social worker veranderd in de transitie naar de participatiemaatschappij?

Profiel van de social worker

- Is het social work een wettelijk geregistreerd beroep?
 - o Speciaal voor onderzoekers/docenten: Wat betekent dit voor het beroep?
- Is er een beroepsprofiel/code? Hoe wordt hiermee gewerkt in de praktijk?

Taak van de social worker

- Welke bevoegdheden heeft social worker? Bijvoorbeeld het opleggen van strafmaatregelen ten aanzien van een uitkering?

Bijlage 3: Aanvullende citaten

Hieronder staat interessante overige informatie uit het interview met N.V. Zij heeft haar kritische kijk vooral gegeven op de welfare triangle. De citaten die niet in de analyse opgenomen zijn in deze bijlage verwerkt.

“We zien wel [...] dat er soms wel nog een beetje op een hilarische manier naar het sociaal werk gekeken wordt. Ik denk dat de naam van de geitenwollensokken nooit ver weg is, de softies, of ook gebruiken ze wel eens het woord sociaal accidenten. [...] Wel denk ik dat de organisaties op zich en dan ook de mensen die betrokken zijn, burgers en vrijwilligers die betrokken zijn [...] wel heel duidelijk weten waar de organisatie voor staat, of ze altijd weten of dat opgenomen wordt door sociaal werkers dat weer een andere vraag, maar ik denk dat ze het nut en de slagkracht wel herkennen en erkennen.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Naar aanleiding van informatie over het maken van lokaal sociaal beleid geeft N.V. aan dat er samenwerking nodig is vanuit de overheid:

“Samenwerking met het middenveld, alle organisaties die op een of andere manier bezig zijn met sociaal beleid bezig zijn of met burgers in hun stad bezig zijn, vanuit maatschappelijk werk, cultureel vlak. Die samenwerking loopt niet altijd van een leien dakje, want je begrijpt. Een verhaal tot samenwerking vanuit een overheid, is wel goed bedoeld denk ik om gelijkaardige activiteiten in die sector te stroomlijnen en op elkaar af te stemmen. Nu we mogen niet naïef zijn, heel vaak hangt daar ook een besparingsplaatje aan en dan komt natuurlijk die samenwerking onder spanning te staan. Want dan worden die mensen die moeten samenwerken toch ook wel weer wat concurrenten van elkaar. Die elk op zich strijden voor de koek die er is. En we weten intussen allemaal dat overal in Vlaanderen bespaard moet worden op die koek.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Ze bemerkt een spanningsveld in de welfare triangle. Over de positie van de social worker in de hierin zegt zij:

“Je hebt de private markt, waar natuurlijk de vraag en aanbod spelen. Je hebt de overheid die proberen eigenlijk iedereen gelijk voor de wet te maken. En die vaardigen maatregelen uit voor iedereen geldig zijn. Door het feit dat je misschien maatregelen maakt die voor iedereen geldend zijn kan je ook uitsluiting genereren. En dan komen we eigenlijk op dat middenveld. Dan zijn dat organisaties die net willen vertrekken vanuit dat maatwerk. Wat heeft de individuele burger nodig of wat hebben groepen met dezelfde problematieken nodig en daar zit je natuurlijk met de botsende logica's.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

In hetzelfde interview werd ook het fenomeen burger nachtwaker genoemd. Dit zijn hoogopgeleide, kritische en mondige burgers die het aandurven om naar de overheid te stappen en op te komen voor hun rechten of die van mensen in hun nabije omgeving. De overheid juicht dit principe toe, zij ziet graag mondige burgers (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014).

“Als de burger nachtwaker daar iets ziet gebeuren in zijn eigen straat, omgeving, gemeente, stad die daar initiatief rond neemt actie op zet maar dan heel vaak voor een kleine groep mensen. En dan zijn dat niet de mensen waar wij als sociaal werkers heel vaak een ondersteunende rol in moeten bieden, namelijk de mensen die het al moeilijk hebben, die in een precaire situatie zitten. Dit zijn ook vaak niet de mensen die die grote stem laten horen. En dan is almaar de vraag als de overheid zo positief staat en inderdaad heel veel wil overlaten [...] het zijn de burgers die het moeten doen. Dan vraag ik me toch af, en heb ik er

heel wat bekommernis van. In welke mate gaat die mondige burger effectief ook wel opkomen voor de noden en de behoeften van de zwakkere burger.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014

Over hoe social workers hun beroep omschrijven zegt N.V. het volgende:

“De sociaal werkers hebben de neiging om uit te leggen wat ze doen maar kunnen nooit zeggen wat sociaal werk is! Daar waar verpleegkundige en ergotherapeuten wel veel duidelijker kunnen omschrijven wat het is ergotherapie, verpleegkunde; beginnen sociaal werkers door het feit dat het zo breed is altijd direct te zeggen wat ze precies doen maar kunnen ze niet uitleggen wat het precies is.” (N.V., persoonlijke mededeling, 15 mei 2014)

Bijlage 4: Expertmeeting

In de expertmeeting zijn de onderzoeksbevindingen voorgelegd aan de aanwezigen en is er om hun mening aangaande de besproken onderwerpen gevraagd.

De expertmeeting is gehouden op 26 mei 2014 de volgende personen waren aanwezig:

- Wilma Boer
- Bram Hendriks
- Mayli den Hollander
- Carinda Janssen
- Silas Kapel- de Munck
- Dyan Kregting
- Gitte van Lieverloo
- Thea Meinema
- Paulien Taken
- Carolien Terhorst
- Liesbeth Ulijn

Welfare triangle

Hierbij werd er aan de aanwezigen een korte introductie gegeven van de welfare triangle. Aan de hand van een voorbeeld is geprobeerd de aanwezigen na te laten denken over de vraag: “Waar sta jij als social worker in deze welfare triangle?” Vanuit de aanwezige studenten kwam het antwoord dat je ideaal gezien dichtbij de cliënt staat omdat dat is wat je graag wilt. Een van de aanwezige studenten benoemde de noodzaak om met een kritische en brede blik te kijken naar het spanningsveld binnen de welfare triangle, om te zien waar gaten vallen in de markt en die dan ook op te vullen door als zelfstandige aan de slag te gaan.

Gedurende dit gespreksonderwerp werd door enkele aanwezigen meerdere malen de zorg geuit over het gevaar van sociale uitsluiting. Dit omdat de markt een steeds grotere rol gaat spelen. Het is nu al mogelijk om bijvoorbeeld thuishulp in te kopen bij een particulier bedrijf. Deze zorg is duur en is daardoor alleen geschikt voor mensen met een ‘dikke portemonnee’. Hiermee sluit de markt dus een groot deel van de mensen uit omdat zij deze zorg simpelweg niet kunnen betalen.

Ook de vraag: “Wie komt er op voor de kwetsbare burger?” werd gesteld. Een van de studenten gaf aan een en ander gelezen te hebben over de lokale aanpak binnen de transitie in de Veluwe. Gemeenten gaan nu zelf kijken hoe ze de zorg in delen, waar het geld naar toe gaat. Een voorbeeld van een student: In een gemeente werd er al heel veel gedaan voor de jongeren, dus besloot de gemeente om daar minder budget voor te gebruiken zodat ze dat geld in konden zetten voor een doelgroep waar nog niet zoveel voor gedaan werd. Hierover werd gezegd dat er sprake is van positieve discriminatie en mogelijk het gevaar van sociale uitsluiting dreigt.

Een van de aanwezige social workers gaf aan dat de druk van de markt wel degelijk invloed heeft op haar dagelijkse werk. Er wordt van haar verwacht dat ze na een contactuur met de cliënt al kan bepalen welk traject deze cliënt af moet leggen. Deze druk van bovenaf dwingt haar om creatieve oplossingen te zoeken om toch net wat meer tijd te kunnen maken voor de cliënt. Bijvoorbeeld door tussendoor nog even telefonisch contact te hebben of via email. Ze geeft hierbij aan dat de zorgkwaliteit hoog blijft doordat ze creatief om gaat met haar individuele kwaliteiten.

Door de aanwezigen werd ook aangegeven dat het profileren niet alleen op microniveau moet gebeuren. De social worker zou hierin ondersteund moeten worden door de instelling waar zij

werken. De instellingen zouden hierin zichzelf meer mogen laten horen wanneer zij het niet eens zijn met de gemeente.

Beroepsregistratie & beroepsverenigingen

Bij dit onderwerp werd de aandacht vooral gericht op de grootste verschillen op het gebied van de beroepsregistratie en de beroepsverenigingen in de verschillende landen. De bevindingen over het Verenigd Koninkrijk betreffende beroepsregistratie werden interessant bevonden. Vooral omdat het erop lijkt dat de kwaliteiten van de social workers beter behouden worden doordat daar elke social worker verplicht geregistreerd staat en eenmaal in de drie jaar getest wordt op de persoonlijke professionele ontwikkeling en kwaliteitsbehoud. Hier werden enkele kritische vragen over gesteld. Bijvoorbeeld over of het in de praktijk ook echt zo is dat daardoor de positie van de social workers steviger is in het Verenigd Koninkrijk? En hoe ziet zo'n driejaarlijkse test er dan uit? Wat doet dit met de cultuur op de werkvloer? Het lijkt erop dat hier de cultuur zou veranderen als dit ook in Nederland doorgevoerd zou worden. Dit omdat er dan meer nadruk wordt gelegd op presteren.

Naar aanleiding van de vraag of een verplichte registratie bij zou dragen aan de positie van de social worker werd aangegeven dat het niet zozeer de registratie is die bijdraagt aan een stevigere positie, maar vooral het meten van de kwaliteit en het voortdurend blijven werken aan de eigen professionaliteit en vergroten van je kennis.

Wat betreft de beroepsverenigingen kwam naar voren dat het opvallend is dat er maar zo weinig mensen lid zijn van de beroepsvereniging NVMW. Volgens de aanwezigen lijkt het erop alsof het nut van de beroepsvereniging niet goed duidelijk is onder social workers. Door enkele van de aanwezigen wordt ook opgemerkt dat de kosten van het lidmaatschap niet in verhouding staan met wat de social worker ervoor terug krijgt. Verder werd er aangegeven dat er meer kwaliteit smetingen zouden mogen zijn op de functiegroepen waarmee de NVMW werkt. Anderzijds gaven een aantal aanwezigen ook aan dat de beroepsvereniging wel meer slagkracht zou krijgen wanneer er een groter aantal social workers geregistreerd zouden zijn. Er zou dan collectief vertegenwoordigd kunnen worden. Om dit te bereiken is het volgens de aanwezigen nodig dat de NVMW hun imago verbetert, het is nu wat stoffig, zo wordt opgemerkt. Een van de studenten oppert het idee om te registreren op specialisatie aan de hand van bijvoorbeeld de minor die je gevolgd hebt tijdens je studie.

Beroepscode

Het feit dat er een verplichte registratie is in het Verenigd Koninkrijk werd als iets positiefs gezien door de aanwezigen, zeker ook omdat daarmee elke social worker de beroepscode onderschrijft. De aanwezigen gaven aan dat het erop lijkt dat in Nederland het belang van het onderschrijven van de beroepscode te weinig wordt ingezien. Een van de aanwezigen gaf aan de beroepscode wel in de kast te hebben staan op het werk, maar er verder weinig gebruik van te maken. Uiteraard kent ze de code wel en ze geeft aan dat deze bij ervaren social workers ingebed is in hun manier van werken. Er werd kort gesproken over het feit dat het onderschrijven van de code ook een beschermende factor heeft voor de social worker en dat dit positief is! Bijvoorbeeld wanneer de social worker in een belangenconflict komt tussen wat zij de cliënt volgens de beroepscode dient te bieden en wat een opdrachtgever van haar vraagt.

Ook werd er aangegeven door een van de aanwezigen dat de kracht van het social work juist in de kanteling ligt. Zij gaf aan dat de kanteling gelijk staat aan de centrale waarde van de beroepscode.

Verder maakte een van de aanwezigen de koppeling van de beroepscode naar de welfare triangle en hoe soms ethische dilemma's kunnen ontstaan door de verschuivingen in de welfare triangle.

Taken & bevoegdheden

Hierbij werd de vraag gesteld welk invloed meer taken en bevoegdheden op de positie voor de aanwezigen zou hebben. Een van de aanwezigen benoemde dat pionieren een onderdeel van je vak is als social worker. Zo ook als het gaat om verandering van taken en bevoegdheden. Het zou wat haar betreft zelfs opgenomen moeten worden in de functieomschrijving van social work vacatures.

Een van de andere aanwezigen stelde dat we als social workers niet bang moeten zijn om meer bevoegdheden te krijgen. Bijvoorbeeld als het gaat om controlerende taken, bijvoorbeeld bij fraude met uitkeringen. Het is van belang dat je als social worker ook verder kijkt dan alleen je cliënt. Het gaat er ook om dat je bijdraagt aan een betere maatschappij en als dat dan betekent dat je soms een wat meer controlerende rol krijgt moet je daar niet direct afwijzend tegenover staan. Er werd hierbij ook aangegeven dat het geld dat door het voorkomen van fraude dan anders ingezet kan worden. Bijvoorbeeld om een speeltuin aan te leggen in een achterstandswijk.

Opleidingen

Binnen dit onderdeel van de expertmeeting hebben we de vraag gesteld of een grotere nadruk op de body of knowledge bij zou dragen aan het versterken van de positie van de social worker.

Uit de antwoorden die hierop kwamen bleek dat de meningen hierover verdeeld waren. Er werd ook aangegeven dat directe kennis niet per definitie staat voor een verbetering van het beroep. Juist de praktijkervaring wordt belangrijk gevonden omdat je daarin het vak het beste leert. Het vergelijk werd hier gemaakt met psychologen die wel veel kennis (body of knowledge hebben) maar soms tekort schieten in het sociale, menselijke aspect van hun vak.

Ook werd er opgemerkt dat uit een recent rapport over de HSAO blijkt dat mbo geschoolden juist vaak beter zijn in het sociale, menselijke aspect van het werk. Zij zijn beter in staat echt contact te maken. Daarom zijn mbo opgeleide personen nodig voor de hbo'er bij het uitvoeren van het werk. Anderzijds gaven de studenten aan dat de body of knowledge in te kleine brokjes wordt aangeboden binnen de opleiding. Er mag meer ruimte gemaakt worden om dit integraler aan te bieden binnen de onderwijseenheden.

Meerdere mensen waren te spreken over een selectie aan de poort zoals ook in Finland en het Verenigd Koninkrijk het plaatsvindt. Daarbij werd opgemerkt dat de hogescholen ook bezig zijn met een scherpere selectie van de kwaliteiten van de studenten die zij diplomeren. Zodat zij op deze manier een vakbekwamere lichte social workers afleveren.